

Razvoj dječjeg crteža

Božičević, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:117315>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVONA BOŽIČEVIĆ

RAZVOJ DJEČJEG CRTEŽA

Završni rad

Pula, svibanj. 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVONA BOŽIČEVIĆ

RAZVOJ DJEČJEG CRTEŽA

Završni rad

JMBAG: 0264009726, izvanredni student

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentor: Breza Žižović, mag. art. paed

Pula, svibanj, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. LIKOVNA UMJETNOST	3
2.1 Povijest metodike likovne kulture.....	5
2.2 Likovni motivi i teme.....	6
2.3 Likovni materijali, pribori i tehnike.....	7
2.4 Ciljevi likovne kulture.....	8
3. UTJECAJ DRUŠTVA NA RAZVOJ LIKOVNE UMJETNOSTI	9
3.1 Obitelj i društvo.....	10
3.2 Kultura i civilizacija.....	10
4. LIKOVNI ODGOJ I OBRAZOVANJE	12
4.1 Odgojno obrazovni rad u području likovne kulture.....	13
4.2 Predškolsko dijete – šest faza motoričkog razvoja po dobi.....	13
5. PREDŠKOLSKO DIJETE I LIKOVNA KULTURA	16
5.1 Pogled na dječju likovnost.....	16
5.2 Njegovanje i razvijanje likovnosti kod predškolskog djeteta.....	17
6. RAZVOJ DJEČJEG CRTEŽA	19
6.1 Dječji crtež.....	19
6.2 Osobine dječjeg likovnog izražavanja.....	20
6.3 Dječje crtanje kao oblik spoznaje.....	21
6.4 Razvojne faze dječjeg crteža.....	21
6.5 Likovni tipovi djece uvjetovani likovnim sposobnostima.....	33
6.5.1 Uvjetovani likovnim sposobnostima.....	33
6.5.2 Uvjetovani uporabom likovno-izražajnih sredstava.....	34
7. DJEČJI CRTEŽ KAO KOMUNIKACIJSKO SREDSTVO DJETETA I ODRASLOG	35
7.1 Što nam govori dječji crtež.....	35
8. VREDNOVANJE DJEČJIH LIKOVNIH URADAKA	36
9. UVOD U LIKOVNU AKTIVNOST	37
10. LIKOVNA AKTIVNOST I ANALIZA DJEČJIH RADOVA	38
11. UVOD U LIKOVNU AKTIVNOST	48
12. LIKOVNA AKTIVNOST I ANALIZA DJEČJIH RADOVA	49

13. ZAKLJUČAK.....	71
14. LITERATURA.....	73
15. POPIS SLIKA.....	74
16. SAŽETAK.....	78
SUMMARY.....	79

1. UVOD

Dječje likovno stvaralaštvo, taj svijet pun mašte, kreativnosti i jedinstvenosti, fascinantno je područje koje nam nudi mnogo toga neočekivanog i nepredvidivog. Dijete nam kroz svoje likovne uratke priča priču i na taj način komunicira s nama te nas pušta u svoj svijet mašte i poimanja realnosti.

Kako bi razvijali dječji crtež ključno je osigurati mu što više mogućnosti da se likovno izrazi, a ujedno ga nenametljivo upoznavati sa svim mogućnostima koje nam likovnost nudi. Kako bi se to dijete kroz likovnu umjetnost razvijalo, potrebno je poštivati određene aspekte, koje ću spomenuti u ovom završnom radu. Također, najbitnija stavka koju ću u nastavku detaljnije obrazložiti te priložiti dječje likovne uratke, jest sam razvoj dječjeg crteža. Njega ću opisati kroz određene razvojne faze. Prije samih razvojnih faza, osvrnuti ću se na likovnu umjetnost općenito, ali i na društvo koje bitno utječe na likovnu kulturu, pedagogiju kao znanost koja proučava fenomen odgoja i na kraju, osvrnuti ću se i na pogled na dječju likovnost.

Predmet i cilj rada

Predmet i cilj ovog završnog rada jest pojasniti razvoj dječjeg crteža kroz razvojne faze, te mnogobrojne utjecaje koji pozitivno ili negativno utječu na taj razvoj.

Izvori podataka

Za pisanje završnog rada koristim stručnu literaturu, internetski sadržaj te časopise koji sadržavaju navedenu temu. Kako bih što vjernije istražila i analizirala razvoj dječjeg crteža, aktivno provodim tri likovne aktivnosti u dva vrtića. Dvije likovne aktivnosti provodim u starijoj vrtićkoj skupini, a jednu u srednjoj mješovitoj skupini. Teme koje koristim za dvije aktivnosti su identične, a tiču se autoportreta samog djeteta, dok je treća tema vezana za obitelj i emocionalni razvoj.

Razlog zbog kojeg sam uz mješovitu vrtićku skupinu odabrala i stariju vrtićku skupinu je da dokažem na konkretnim primjerima kako je kod likovnog stvaralašta dobna razlika od samo mjesec dana vrlo vidljiva.

Sadržaj i struktura rada

Ovaj završni rad sadrži osam poglavlja.

Prvo poglavlje nas uvodi u likovnu kulturu kroz povijest i općenito.

Drugo poglavlje nam govori o društvu kao bitnom utjecaju na dječju likovnost.

Treće poglavlje je vezano za odgojno-obrazovni rad u području likovne kulture.

Četvrto poglavlje je svojevrstan pogled na dječju likovnost te njegovanje iste.

Peto poglavlje je ono najbitnije, ono je tema ovog završnog rada, a govori o dječjem crtežu, ali i crtežu kao obliku spoznaje, te o razvojnim fazama dječjeg crteža.

Šesto poglavlje govori o dječjem crtežu kao komunikacijskom sredstvu između samog djeteta te okoline koja ga okružuje.

Sedmo poglavlje sadrži vrednovanje dječjeg likovnog uratka, dok osmo poglavlje sadrži dječje likovne uratke.

Na samom kraju završnog rada nalazi se zaključak, popis literature koja je korištena, popis slika, te sažetak cjelokupnog rada.

2. LIKOVNA UMJETNOST

„Slikarstvo je jače od mene. Ono me tjera da radim što god poželi.“

Pablo Picasso

(Izvor: https://hr.wikiquote.org/wiki/Pablo_Picasso)

Likovna umjetnost kao oblik komuniciranja koristi likovni jezik. Ona je dio općeg svijeta umjetnosti kojem pripadaju još: književnost, glazba, ples, gluma, film i ostale umjetnosti.

Likovna umjetnost nam služi kako bismo izrazili ideje i emocije, a stječe se usvajanjem likovnih vrijednosti tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Cilj likovne umjetnosti je da estetski vrijedne poruke prenosi na druge ljude, tj. očovječi ih. Ona postoji još od najranije ljudske civilizacije, te je tzv. špiljsko slikarstvo bilo prvi primjer likovne umjetnosti u Europi. Ono potječe iz mlađeg paleolitskog doba, preciznije između 50 000 i 10 000 godina prije Krista.

Slika 1. Takozvani Kineski konj iz spilje Lascaux u Francuskoj,

Oko 14 000 pr. Kr.

(Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Paleoliti%C4%8Dka_umjetnost)

Dok se glazba izražava zvukom, a ples pokretom, likovna umjetnost se izražava oblicima (bojom, crtom i volumenom) i to nazivamo likovnim jezikom. Tražimo li svrhu likovne kulture, naći ćemo je u činjenici da nas upućuje u čitanje slike, kipa ili građevine. Likovni jezik možemo spoznati djelom racionalno, a djelom likovnom intuicijom- taj drugi iracionalni, subjektivni dio pripada svijetu pojedinca.

Strukturu likovnog djela čine likovni elementi i kompozicijska načela:

- **Točka** je najmanji likovni element kojim se gradi likovno djelo. Jedan umjetnički pravac se osnivao isključivo na stvaranju slika točkama boje-poenilizam.
- **Linija** je likovni oblik koji nastaje kretanjem točaka u nizu na plohi ili u prostoru. Linije mogu biti: tanke/debele, duge/kratke, ravne/zaobljene, valovite, isrekidane, spiralne, jednolične/nejednolične, itd. Također mogu biti u raznim kretnjama, a razlikujemo ih i po značenju. One najbolje izražavaju karakter i stanje umjetnika.
- **Boja** je vidni osjet koji ovisi o frekvenciji svjetlosnog zračenja. Osnovne boje su crvena, žuta i plava. Sekundarne boje su narančasta, zelena i ljubičasta. To su boje koje ljudsko oko može prepoznati. Spektar boja vidimo ako snop bijele svjetlosti usmjerimo na optičku prizmu, čime dolazi do njena rasapa.
- **Volumen** je osobina prostornih oblika da svojom masom zauzme određeni dio prostora. Obično je ispunjen nekom tvari, no i unutarnji prostor prepoznajemo kao volumen. Volumen ima tri dimenzije: Visinu, širinu i dužinu. Kiparstvo je likovna umjetnost kojom se oblikuje volumen u prostoru.
- **Prostor** je pored volumena najvažnija sastavnica likovnih djela kiparstva i arhitekture. Međuprostor je dio prostora između pojedinih oblika. Prikaz prostora na plohi, moguć je crtačkim ili slikarskim tehnikama.
- **Ploha** je mjesto gdje se susreću prostor i neki volumen. Ima samo dvije dimanzije; visinu i širinu. Svaki oblik je sačinjen od ploha.
- **Tekstura** je osobina neka plohe, a može biti glatka/hrapava, sjajna/mat. Tekstura se kao likovni element javlja u kiparstvu, arhitekturi i slikarstvu.

Kompozicijska načela koja slijede likovne elemente, te na taj način slažu skladnu cjelinu su: **ritam, kontrast, harmonija, ravnoteža, proporcije, dominacija** te **jedinstvo**. (Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Likovni_elementi)

2.1 Povijest metodike likovne kulture

Pojam metodike podrazumijeva sve načine uvođenja učenika i djece rane i predškolske dobi u svijet likovnog stvaralaštva.

Likovna kultura postoji još od najstarijih vremena. Kako se u društvu dogodila podjela rada, tako su se javili i likovni stvaratelji koji su svoje obrazovanje stjecali u raznim radionicama, a tek nešto kasnije u posebnim školama koje su se bavile profesionalnim likovnim odgojem.

Tek početkom 19. st te demokratizacijom obrazovanja, likovna kultura se počela uvoditi u sve osnovne škole, a kasnije, osnivanjem dječjih vrtića, i u sam rad s predškolskom djecom.

Od tada likovna kultura prolazi kroz šest faza svoga razvoja:

- **tehničko-imitativna faza:** u prvoj fazi, od oko 1833. do 1880. god likovna kultura ima značajke tehničkih vježbi, te razvijanja sposobnosti precrtavanja
- **pokret za umjetnički odgoj i obrazovanje:** druga faza koja je trajala od oko 1880. do 1905. god nastoji razvijati odnos prema estetici, te sposobnost ukrašavanja uporabnih predmeta
- **psihološka faza:** u trećoj fazi velika se važnost pridodaje uzrastu djeteta te psihološkoj zakonitosti djetetovog razvoja, i počinje se uvažavati *izvorni* dječji crtež. Psihološka faza trajala je od 1905. do 1925. god.
- **pedagoška faza:** četvrta faza, rekla bih da je i najvažnija faza jer dolazi do uvođenja pedagoških postupaka u likovnu kulturu i to kroz učenje likovnog jezika ili razvojem stvaralaštva, a trajala je od 1925. do 1955. god.
- **sociološka faza:** od 1955. do 1970. god., peta je faza likovne kulture gdje se ukazuje na širinu likovnog fenomena, ulogu u vizualizaciji rada i života, te se javlja kritičko prihvaćanje vizualnih poruka
- **postmoderna:** šesta faza dovodi u pitanje točnost mnogih principa i društvenih vrijednosti, ali i sama stajališta u likovnoj kulturi, a traje od 1970. do danas.

(Izvor: Grgurić N., Jakubin M. 1996.)

Ove faze pratile su i likovnu kulturu djece predškolske dobi gdje se polazilo od spontanog dječjeg crteža koji je po samoj prirodi bio kreativan, te su druga teorijska shvaćanja bila ograničena, a što je bilo vrlo povoljno za usvajanje likovne kulture u predškolskim ustanovama. Vrlo je važno voditi računa o djetetovoj dobi i njegovom razvoju, jer njegov doživljaj svijeta teži ka tome da samoinicijativno i spontano pronađe put prema svome stvaralaštvu. Zbog toga je bitno primjenjivati razne likovno-kreativne metode, kako bi im omogućili širi izbor za samu likovnu aktivnost, te slobodu odabira.

2.2 Likovni motivi i teme

Svako likovno djelo ima svoj motiv i sadržaj, a sam izbor motiva često ovisi o materijalu i tehnici u kojoj će se oblikovati. Motiv je širi pojam koji se upotrebljava u likovnom izražavanju a postoje dvije vrste:

- *Figurativni* – motivi prikazani iz svijeta viđene stvarnosti
- *Nefigurativni*- sve vrste apstraktnog izražavanja.

Motivi mogu biti *portret* (prikaz ljudskog lika), *autoportret* (prikaz samog umjetnika), *grupni portret*, *polufigura*, *figura*, *akt* idr.

Nasuprot terminu motiv imamo termin tema koji u užem smislu značenja označava konkretnu oznaku prikazanog motiva. Očituje se u naslovu rada, a može biti ime portretirane osobe, ime određenog grada, krajolik, jabuke kao motiv mrtve prirode idr.

U metodici likovne kulture termin tema ima širi pojam, gdje se spominje tematski rad kada se govori o konkretnim prizorima ili događajima, a obuhvaća scene iz života: život u zajednici, ljudska svakodnevnica, dječje igre i slično. Nasuprot tome postoji i šire tematsko područje rada, a nazivamo ih radovi iz mašte, radovi po sjećanju ili promatranju i dr. Pod njih ubrajamo neobične motive kao što su neobičan cvijet, čudesan san, neobična životinjska bića te drugi motivi. Tako možemo zaključiti da je motiv dobivanje jasne odrednice iz teme likovnog djela, te su u međusobnoj korelaciji.

2.3 Likovni materijali, pribori i tehnike

Realizacija određene likovne ideje nije moguća bez materijala i njegove obrade. Zbog toga svako umjetničko djelo nastaje obradom odgovarajućeg materijala.
(Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010.)

Obradom i oblikovanjem određenog materijala nastaje svako umjetničko djelo. Materijali su osnovna sredstva za rad u likovnom stvaralaštvu, a dijelimo ih na: **crtačke, slikarske, kiparske, grafičke** i materijale u **arhitekturi**.

U crtačke materijale ubrajaju se:

- **suhi:** olovka, crtaća kreda, ugljen
- **vlažni:** tuš, lavirani tuš, bajc
- **jednobojni flomasteri**

Pod slikarske materijale spadaju:

- **suhi:** uljane i suhe paste, kolaž, asamblaž
- **mokri:** gvaš, tempera, akvarel, akril
- **uljno vezivo:** uljane boje, masne paste, enkaustika

Grafičke materijale djelimo na:

- **visoki tisak:** kartontisak, linorez, drvorez i dr.
- **duboki tisak:** bakrorez, bakropis
- **plošni tisak:** linografija, monotipija, sitotisak i dr.

Većinu navedenih materijala smiju koristiti i djeca, ovisno o dobnim i razvojnim mogućnostima, ali ovisno i o drugim elementima, jer svaka uporaba nekog materijala zahtijeva i određene postupke. Vrlo je važno da materijal kojim se djeca služe ne pruža djeci otpor, tj. djeca njime moraju baratati s lakoćom. To se odnosi na sve crtačke i slikarske materijale. Kod upotrebe nekih alata kao što su škare, preše za otiskivanje ili dlijeta za obradu, veliku pozornost prilikom rada treba obratiti sam odgojitelj.

Prije samog početka likovne aktivnosti potrebno je zaštititi podloge na kojima se radi, te ne koristiti materijale koji su otrovni, oštri ili na bilo koji drugi način mogu naštetiti djeci.

2.4 Ciljevi likovne kulture

Likovno izražavanje djece predškolske dobi promatra se kroz metodiku likovne kulture koja u sebi sadrži ciljeve odgoja, metode i tehnike poučavanja, planiranje rada i dr. Svaka aktivnost u procesu odgoja mora imati određen cilj.

U metodici likovne kulture razlikujemo dvije vrste ciljeva. Jedni su tzv. materijalni ciljevi, u koje ubrajamo znanja i umijeća iz područja tehnika likovnog izražavanja, teorije oblikovanja, teorije umjetnosti, te analize likovnih djela i povjesti umjetnosti.

Druga skupina ciljeva su odgojni ciljevi koji se odnose na razvoj cjelokupne osobe, te njezinih sposobnosti kao što su zapažanje, pamćenje, razvoj mašte, kreativno mišljenje, emocije, samostalnost, dosljednost, tolerantnost i uvažavanje ostvarenih vrijednosti kod drugih. Tu ubrajamo i poštivanje umjetnosti drugih naroda i kultura, etičke vrijednosti i slično.

Treći, za ovu temu najvažniji likovni ciljevi su terapijski ciljevi, putem kojih odgojitelj upoznaje dijete, te pozitivno utječe na njegov razvoj. Kroz dječji likovni rad spoznajemo njegovo psihičko i socijalno stanje, a likovna aktivnost omogućuje korekciju negativnih psihičkih pojava te ju svrstavamo u tzv. art terapiju.

Ukratko, ciljeve likovne kulture možemo definirati na sljedeće načine:

- *stručno likovni ciljevi* su oni u kojima se odvija stjecanje novih likovnih znanja i sposobnosti
- *odgojni ciljevi* su oni u kojima se razvija dječja osobnost, socijalna komunikaciju te kvaliteta života
- *terapijski ciljevi* su oni kojima djelujemo preventivno u svrhu prepoznavanja te korekcije negativnih psihičkih pojava tijekom njegovog psihičkog razvoja.

3. UTJECAJ DRUŠTVA NA RAZVOJ LIKOVNE UMJETNOSTI

„Umjetnost nikada ne prima svijet kakvim ga je našla, niti ga ostavlja takvim.“

Augustin Tin Ujević

(Izvor: <https://izrekeicitati.net/umjetnost-nikada-ne-prima-svijet-kakvim-ga-je-nasla-niti-ga-ostavlja-takvim/>)

Zajednice kao društva mogu biti različito strukturirane i imaju određen utjecaj na život pojedinca. Pojedinac kao takav prihvaća opća pravila ponašanja u društvu, te ga svojim radom nastoji i obogatiti. Svako društvo uz razvijanje materijalnih i duhovnih vrijednosti razvija i likovnu umjetnost kao i sustav odgoja i obrazovanja. Obzirom da je društvo podložno promjenama, one utječu i na likovnu umjetnost, ali i na odgoj i obrazovanje.

Ljudska društva dijele se u dvije skupine. Jedna od tih skupina je autoritarna zajednica koja djeluje po principu jedne službene ideologije koja je nametnuta i jedan centar moći koji o svemu odlučuje, a pojedinci se tim odlukama moraju prilagođavati. U takvim društvima odgoj se provodi autoritetom odgojitelja. Druga skupina je demokratska zajednica koja uvažava individu, multikulturalnost, kreativnost pojedinca, a samoupravljanje zajednicom proizlazi iz dogovora. U takvim zajednicama potrebe djece se uvažavaju te su tako djeca i odgojitelji ravnopravni i također se međusobno uvažavaju.

Zaključak koji proizlazi iz navedenog jest da karakter društva utječe na karakter i kvalitetu odgoja i obrazovanja, a samim time i na karakter likovne kulture. Veliku ulogu u odgoju i obrazovanju kao osnovna zajednica društva ima obitelj, a likovna umjetnost ima važno značenje u odgoju i obrazovanju djece i mladih.

3.1. Obitelj i društvo

Obitelj je autonomna zajednica u društvu u kojoj se stječu korisne navike za kasnije odnose u društvu. Utjecaj obitelji na predškolsko dijete u odgoju i obrazovanju je vrlo važan, jer se kroz tople i pozitivne odnose unutar obitelji kod djece utječe na djetetovu sigurnost, uravnoteženost te individualni razvoj. Pozitivna slika o sebi djetetu osigurava osjećaj samopotvrđivanja i sigurnosti u preuzimanju obaveza i zadataka.

Obitelj ima veliki utjecaj na likovnu umjetnost kod djece, pogotovo poticanjem razvoja zapažanja, emocija, ali i onog najbitnijeg, dječje mašte. U vrtićkim je ustanovama vrlo važna suradnja između odgojitelja i obitelji, kako u raznim područjima, tako i u području likovne kulture. Ukoliko su svi ti uvjeti zadovoljeni, kod djeteta se postiže kontinuirani pozitivan razvoj osobnosti.

3.2. Kultura i civilizacija

Svako društvo razvija određen stil življenja koji se odražava na samu kvalitetu življenja. Zajednica koja potiče kreativnost svojih članova postiže puno više na materijalnom i duhovnom razvoju, te kao takva cijeni i čuva likovne vrijednosti, organizira kulturni život, njeguje kulturna postignuća prošlosti i teži ka stalnom napretku.

U takvim zajednicama kultura drugog naroda je prihvaćena, no ne u svrhu kritičnosti, već u svrhu obogaćivanja vlastite kulture. Time se svakako podupire kultura drugih etničkih zajednica, a iz svega toga proizlazi da je vrlo važno kroz likovnu kulturu razvijati pravilne postupke očuvanja i razvijanja društvenih vrijednosti i likovnog senzibiliteta.

Poticanjem kreativnih potencijala kroz likovnu kulturu, razvijamo kod mladih svijest o vrijednostima oko njih. Kulturu kao takvu možemo interpretirati u širem i užem smislu.

U širem smislu ona označava *ukupnost duhovne, moralne, društvene i proizvodne djelatnosti jednog društva ili epohe*. (Herceg, Rončević, Karlavaris ,2010., str.40), dok se u užem smislu govori o pojedincu, odnosno o njegovom ukupnom obrazovanju, znanju, socijalnom ponašanju, te ponašanju tog pojedinca u odnosu na druge ljude. Iz toga proizlazi da zajednica koja potiče djecu na kontakt s likovnom umjetnošću znatno pridonosi integriranju djece u kulturne i socijalne tijekomove vremena te prostora u kojem živi.

4. LIKOVNI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Pedagogija je društvena znanost koja proučava fenomen odgoja, ciljeve i postupke, te uz pomoć didaktike i metodike dolazi do najpovoljnijih rješenja u svrhu optimalnog odgojnog procesa. Vrlo je teško kvalitetno ostvariti ciljeve metodike likovne kulture ukoliko se ne koriste spoznaje iz pedagogije.

Likovni odgoj se u prvoj polovici XIX. stoljeća uvodi u škole kao nastavni predmet nazvan *risanje*.

Komensky vjeruje da je risanje temelj čitavoj umjetnosti. J.J. Rousseau piše da je za pravilan razvoj djeteta potrebno uvježbavanje osjetila i aktivnost ruke, koje se izvodi kroz likovnu aktivnost. Pestalozzi u odgoju pridaje veliku važnost spontanosti promatranja, no tvrdi kao i Komensky da se risanjem produbljuje sam doživljaj. Schiller vjeruje u estetski odgoj koji kao takav može čovjeka učiniti slobodnim. (Prema Grgurić N., Jakubin M.)

Pedagogijska faza u likovnoj umjetnosti svoje veće značenje dobila je pod utjecajem Bauhauusa, koji je stvorio novo poglavlje u povijesti likovnih umjetnosti te je značajno utjecao na osuvremenjivanje nastave likovnog obrazovanja. Postavio je i sljedeće ciljeve: pokrenuti dijete, probuditi njegove tjelesne i duhovne snage, razviti motivaciju, bogatiti fantaziju te ono najbitnije - poticati djecu na razmišljanje.

Nakon 1918.god. u nastavi risanja se prihvaćaju postupci crtanja na jednoj višoj razini. Namjera je bila učenje likovnog jezika, ali i sam odgoj kroz likovnu aktivnost. Time se utjecalo na mnoge druge sposobnosti. U današnje vrijeme, pedagogija i metodika likovne kulture ukazuju na važnosti rada na sebi (samopouzdanja), mogućnosti da djeca samostalno izraze svoje potrebe, jačanja samostalnosti, samopoštovanja i kreativnosti.

4.1. Odgojno obrazovni rad u području likovne kulture

Odgojno-obrazovni rad u području likovne kulture važan je u razvoju predškolske djece, a dječja igra i dječje likovno stvaralaštvo u mnogim su segmentima međusobno povezani.

Likovna kultura ima osnovnu svrhu upoznavanja svijeta i vlastite osobnosti, a sve to kroz razvoj osobnih kompetencija, samopouzdanja, pozitivne slike o sebi, te same socijalizacije.

Različiti su načini stjecanja likovne kulture:

- *općeobrazovni* koji za cilj imaju djecu upoznati sa likovnom umjetnošću, stvoriti odnos između djece i umjetnosti, te razviti kreativnost
- *stručno-aplikativni* u kojima djecu upoznajemo s likovnom umjetnošću kroz praktični rad
- *profesionalni* u kojima se daljnje obrazovanje za likovnu umjetnost stječe kroz daljnje školovanje

Uz to, likovna kultura je zapravo i uvođenje djece u rad i proizvodnju jer se pritom koriste različiti materijali.

Kako bi shvatili razvoj dječjeg crteža opisati ću šest faza motoričkog razvoja predškolskog djeteta. (Izvor: Herceg L., Rončević A., Karlavaris B. 2010.)

4.2. Predškolsko dijete – šest faza motoričkog razvoja po dobi

Dječji razvoj ovisi o potencijalu samog djeteta, odgoju, te djelovanju okoline. U psihologiji nailazimo na četiri vrste razvoja koji utječu i na djetetov razvoj likovnih sposobnosti, a dijele se na faze i prijelazna razdoblja. U ovom dijelu ću govoriti o motoričkom razvoju koji je jako bitan za razvoj dječjeg crteža.

1. **Prva faza**- *prenatalno razdoblje koja je temelj zdravog kasnijeg razvoja djeteta.*

2. **Druga faza**- razdoblje dojenja, koje traje do prve godine života, te se u ovoj fazi događa intenzivan fizički i psihomotorički razvoj. U ovoj fazi nailazimo na drugu prijelaznu fazu, a to je prijelaz u rano djetinjstvo, koje predstavlja prvo osamostaljivanje djeteta od majke.

3. **Treća faza**- razdoblje ranog djetinjstva, između prve i treće godine, a obilježava je intenzivniji emocionalni razvoj, kognitivni razvoj, motorička aktivnost, te početni stupanj socijalizacije kroz imitaciju.
U ovoj se fazi javlja likovno izražavanje kroz fazu **šaranja**.

Druga godina

Javljaju se se ranije usvojene motoričke vještine, odnosno voljni pokreti. Dakle, dijete hvata predmete cijelom šakom, može ih bacati, te drži olovku i njome može šarati.

Od druge do treće godine

U ovoj dobi kod motoričkog razvoja ravnoteža je bolja i koordinacija pokreta ruku je puno bolja. Tu dijete počinje savijati papir na dva djela, koristi škare, te kod crtanja pokreće šaku iz zgloba.

4. **Četvrta faza**- ovo je razdoblje predškolske dobi koje traje od treće do šeste godine, odnosno sedme godine života. Pritom se odvija složeniji tjelesni i psihomotorički razvoj, a emocionalni, kognitivni i govorni razvoj su intenzivniji.
U likovnom razvoju obilježava se fazom sheme i razvijene sheme.

Od treće do četvrte godine

U ovoj fazi, djetetov motorički razvoj je napredniji, te u likovnom izražavanju drži olovku s tri prsta, povlači manje oblike, i imenuje motiv koji je nacrtalo. (Izvor: Herceg L., Rončević A., Karlavaris B. 2010.)

Od četvrte do pete godine

Uloga šake i prstiju je vrlo značajna u ovom razdoblju, te dijete crta prepoznatljive oblike s više detalja. Lako koristi kist te otiskuje pečatima. U ovoj fazi je već uspostavljena dominacija desne ili lijeve ruke.

Od pete do šete godine

Peta i šesta godina sa sobom nose relativnu spretnost u likovnom izražavanju, te u toj dobi dijete već sigurno povlači razne crte, precrtava velika slova, brojeve i romb.

Od šeste do sedme godine

Likovno izražavanje u ovoj dobi je popraćeno sigurnim razlikovanjem boja, nijansi boja, te ih dijete nastoji tako i koristiti. Ujednačeno pokriva manje površine bojom. U kiparenju oblikuje manje detalje.

5. **Peta faza**- *likovni razvoj u ovoj fazi označavamo kao fazu oblika i pojava. Kvantitativno i kvalitativno polazi od jednostavnijeg likovnog izražavanja pa sve do početka prikaza figure i objekta u optičkom prostoru. Pri kraju ovog razdoblja javljaju se složeniji oblici odnosa prema likovnim djelima.*
(Izvor: Herceg L., Rončević A., Karlavaris B. 2010.)

5. PREDŠKOLSKO DIJETE I LIKOVNA KULTURA

„Svako dijete je umjetnik, no problem je kako ostati umjetnikom nakon što dijete odraste. Kao dijete sam crtao kao Raphael, no kada sam odrastao trebao mi je cijeli život da ponovo počnem crtati kao dijete .“

Pablo Picasso

(Izvor: <https://hr.wikiquote.org/wiki/Umjetnost>)

Već od najranije dobi dijete modelira, opipava i istražuje mogućnost oblikovanja rukama, te sasvim nesvjesno zadovoljava svoju potrebu za stvaralaštvom. Nakon prvih pokušaja kiparskih modeliranja i susreta s bilo kojom plohom na kojoj može ostaviti trag prstom, dijete ostvaruje svoje prve crtačke uratke. Zato je važno ponuditi djeci što više materijala.

5.1 Pogled na dječju likovnost

Poučavanje i odgoj kroz likovnu umjetnost već je stotinu godina tema proučavanja stručnjaka, pedagoga, umjetnika, psihologa i filozofa. Talijanski pjesnik i filozof Corrado Ricci prvi identificira dječji ctrež na uličnim grafitima , te u njima uočava iskrenost i orginalnost dječjeg likovnog stvaralaštva. Na višim djelovima zida kojeg su oslikala starija djeca, bio je jasan i detaljan prikaz motiva. Na nižim dijelovima mlađe je dijete nespretnim potezima pokušalo precrtati isti crtež. Iz njegovog interesa za dječji crtež, 1887. godine objavljuje prvu knjigu u potpunosti posvećenu dječjoj umjetnosti, pod nazivom *L Arte dei Bambini* (Dječja umjetnost).

1913. godine autor G.H. Luquet objavljuje knjigu *Dessin d un Enfant* (Dječje crtanje) u kojoj prvi put u povijesti identificira faze dječjeg likovnog razvoja. U njoj se bazira na povezivanje dječjeg, primitivnog te prehistorijskog stvaralaštva, no ta teorija je kasnije dovedena u pitanje.

Krajem 19. i početkom 20.stoljeća grafičar te suvremenik secesije, Frank Cizek, otvara vlastitu školu i stvara poticajnu okolinu i atmosferu u kojoj potiče djecu da rade prema vlastitoj mašti.

Prostor ateljea ispunjava isključivo dječjim radovima, te time stvara inspirativno ozračje, pruža im bogatstvo materijala bez da se služi tzv. šablonama kako bi motivirao djecu. Njegove su metode dale veliki doprinos u procesu stvaralaštva sa stanovišta osobnosti i slobode.

Polovicom 20-ih godina javlja se veliki interes za dječji crtež. Govori se da je dječji crtež jedan od najiskrenijih načina kojim dijete izražava svoje osjećaje i razmišljanja. Tada se javlja sve veći interes za same osobine ličnosti te intelekt djeteta kojega su stručnjaci proučavali kroz razne testove koji su uključivali crteže djece. Jasnije razvijanje pojmova inteligencije i kreativnosti počelo je kada su istraživači spoznali da se ta dva konstrukta razlikuju obzirom da su do tada vjerovali kako su inteligencija i kreativnost usko povezani, toliko da gotovo čine jednu cjelinu.

Čak se i u današnje vrijeme radi puno istraživanja ne temu dječjeg crteža, gdje se promatra, snima, fotografira djecu dok se likovno izražavaju, te se kroz istraživanje prikaza figura dolazi do zaključka kako s odrastanjem ti prikazi postaju istančaniji i finiji, te pokazuju i jak utjecaj odraslih.

5.2 Njegovanje i razvijanje dječjeg crteža

“Umjetničko djelo je unikatno djelo unikatnog temperamenta.”

Oscar Wilde

(Izvor:

http://izreka.com/index.php?option=com_content&view=article&Itemid=235&id=240:izreke-i-citati-o-umjetnosti)

Kako bi razvijali dječji crtež ključno je osigurati mu što više mogućnosti da se likovno izrazi, te da istražuje nove materijale. S druge strane, vrlo je važno nenametljivo mu ukazivati na mogućnosti koje nam likovnost pruža, potičući tako djetetovu senzibilnost za svijet umjetnosti. Ovo su neki od bitnih aspekata kojih se moramo pridržavati kada se govori o dječjoj likovnosti u predškolskom odgoju:

- uvažavanje i prihvaćanje dječjeg likovnog izražavanja u skladu s njegovim dobnim karakteristikama
- omogućavanje pristupa raznim materijalim i likovnim tehnikama
- osiguravanje vremena i prostora
- učenje o likovnim vještinama pri korištenju raznih materijala i likovnih tehnika
- upoznavanje s likovnom umjetnošću kroz slikovnice, galerije, muzeje idr.

Vrlo je bitno da uz same aspekte potičemo djecu na slobodno izražavanje vlastitog mišljenja jer kroz razgovor s djecom, gdje ona imaju priliku izraziti svoje mišljenje, postizemo najbolje rezultate. Takav način rada kod djece potiče razvoj samopouzdanja koje se odražava i u likovnim uradcima. Tu dolazi do toga da djeca gube potrebu za kopiranjem drugih, jer postaju svjesna vlastite i tuđe osobnosti koju prihvaćaju. Omogućujući djeci predškolske dobi da se samostalno izraze, dobivamo priliku zaviriti u njihov svijet. Na taj način kod djece dobivamo raznovrsnost, iskrenost, te autentičnost dječjih radova.

Predškolsko dijete ima svoj likovni jezik koji mi trebamo oslušivati, te ga pokušati razumijeti i iznad svega poštivati jer kroz njega dijete otkriva vlastite potencijale, odnosno uči i stvara.

Slika 2. Lara G. (6god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Izvor: Ivona Božičević

6. RAZVOJ DJEČJEG CRTEŽA

„Ne slika se bojama nego osjećajima.“

Jean-Baptist Chardin

(Izvor: <https://ranko-ajdinovic.com/citati-o-umjetnosti/>)

6.1 Dječji crtež

Od trenutka kada je dijete primi olovku u ruku i krene šarati, njegov crtež postaje komunikacijsko sredstvo sa okolinom koja ga okružuje. To je dobar način da s djetetom komuniciramo te da pokušamo razumijeti način na koji razmišlja.

Crtanje je izražavanje dječje ličnosti, ali je kao takav i pokazatelj zrelosti, kako motoričke tako i intelektualne. Na taj način možemo pratiti i kognitivni napredak djeteta, no važno je napomenuti da dijete ne crta uvijek ono što zna, već i ono što je važno u njegovoj emocionalnoj sferi.

Zato možemo reći da dječji crtež prikazuje:

- dječja unutarnja iskustva
- neka posebna značenja
- dječje razumijevanje vremena, te redosljed odvijanja događaja
- motoričku zrelost i koordinaciju
- emocije, potrebe i želje
- strahove i očekivanja...

Mnogo je toga što nam djeca kroz crtež poručuju. Kako bi otkrili što nam točno crtežima žele reći, važno je pokazati interes za njihovo likovno izražavanje kroz razna pitanja koja su vezana za njihovo likovno djelo.

6.2 Osobine dječjeg likovnog izražavanja

Likovni razvoj svakog djeteta moguće je pratiti, a njegov kontinuitet i napredak ovisi o samim mogućnostima djeteta, te utjecaju okoline i odgojitelja. Pod kontinuitetom podrazumijevamo razvoj likovnih sposobnosti od najranijeg djetinjstva do zrelosti, odnosno tijekom cijelog života. Kroz takav se likovni razvoj osim intelektualnih značajki razvijaju i estetske sposobnosti djeteta i socijalna zrelost.

Važno je držati se razlika u stupnju likovnog razvoja djece, a on ovisi najviše o dobi djeteta. Na taj način prilagođavamo sadržaj i problematiku likovne kulture, te sam metodički pristup.

Kada se predškolsko dijete likovno izražava, ono to čini na sebi svojstven i originalan način. Tako možemo reći da maleno dijete ne prikazuje predmete realno, već ih pomoću pamćenja predočuje. Zato dijete te predmete prikazuje na vrlo jednostavan način, bez detalja, te iznosi ono što je za njega značajno i što mu je izazvalo najjače doživljaje. Druga osobina je da dijete prikazuje predmet ne samo kako ga vidi, već i ono što o njemu zna. Takav likovni izričaj ima istaknutu neproporcionalnost, a to i jest osobina dječjeg likovnog izražavanja. Veliku ulogu u tome ima emocionalno doživljavanje predmeta ili osobe koju crta. Za primjer možemo dati crtež djeteta u kojem ono daruje cvijeće majci za Majčin dan. Cvijeće je veće od nacrtanih figura. To povećanje je simbol ljubavi kojeg dijete gaji prema majci.

Još jedna posebnost dječjeg likovnog izražavanja jest i nedostak prikaza pokreta. Djeca figure u pokretu crtaju na sebi svojstven i neproporcionalan način. Primjer toga je figura koja trči. Glava i tijelo je prikazano frontalno dok su noge nacrtane u profilu, te nam na taj način prikazuju da je figura u pokretu. Na to se dovezuje simetrija, koja je kod djece znak reda u likovnom izražavanju.

Likovna aktivnost je specifičan oblik dječjeg stvaralaštva u kojem dijete djeluje slobodno, spontano i nesputano, te mu je kao takvu moramo biti u mogućnosti i omogućiti.

6.3 Dječje crtanje kao oblik spoznaje

„To se može bolje pokazati na paleti nego izreći riječima.“

Vicent Van Gogh

(Izvor: <http://citati.hr/autori-citata/vincent-van-gogh>)

Djeca grade svoju spoznaju o svijetu koji ih okružuje. Djelujući na predmete u vremenu i prostoru, dolaze do vlastitih spoznaja, te donose vlastite zaključke. Na taj način djeca spoznaju da i prirodni oblici imaju likovno-estetsku vrijednost kao što su: oblik, boja, struktura, veličina, itd.

Ovisno o psihofizičkom razvoju djeteta te poticajima, likovni izraz ima neograničene mogućnosti kombiniranja. Sve započinje time da se likovnim elementima dijete u početku igra, zatim ih otkriva te ih razvija. Kroz taj razvoj prikazuje život koji ga okružuje. Tim putem dijete izražava sebe, svoje misli i opažanja.

Važno je razumijeti djetetov izričaj, te ga ne dovoditi pod upitnik jer to može uzrokovati sporiji razvoj njegovog likovnog izraza.

6.4 Razvojne faze dječjeg crteža

Likovno izražavanje djece možemo sagledati sa dva stajališta:

- kao urođenu sklonost za igru
- izražavanje radi zadovoljavanja unutarnje potrebe za izražavanjem.

Djetetova potreba tijekom razvoja njegove likovnosti je neposredno mjenjanje sadržaja rada, a to je povezano sa željom za aktivnom spoznajom i izražavanjem doživljenih iskustava. Nerijetko postoje pogrešna tumačenja dječjih likovnih uradaka, jer se često promatraju isključivo kao vizualna reprezentacija, a manjkavost sličnosti sa stvarnošću tumače kao motoričku i precepcijsku nezrelost.

Iznimno je važno shvaćanje djetetovih spoznajnih mogućnosti. U razvoju djetetovog likovnog izražavanja, paralelno ide razvoj sazrijevanja i učenja i to kroz:

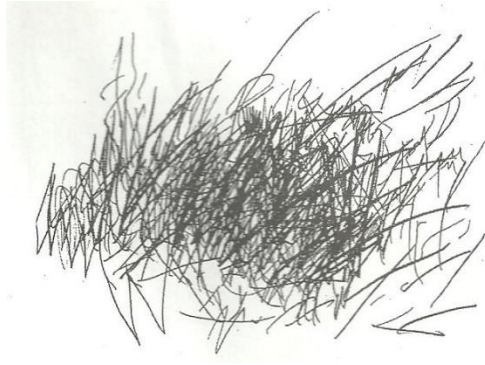
- razvoj psihomotorike ruke, šake, prstiju (ovladavanje olovkom, kistom)
- spoznavanje okoline, te razvoj znanja o njoj
- prikaz okoline kroz simbole, prikaz onoga što dijete o okolini zna, te prikaz onoga što objektivno može vidjeti.

Ova tri procesa razvoja dječje likovnosti su povezana i naglasak je uvijek na jednom od njih, a ovisi o uzrastu djeteta.

Na temelju raznih analiza i istraživanja saželi smo faze likovnog razvoja djece. Njihov likovni izričaj prolazi kroz faze koje su uvjetovane dječjim uzrastom, mišljenjem i pristupom prema okolini.

Prva faza jest sam *začetak likovne pismenosti* i zovemo ju **FAZA IZRAŽAVANJA PRIMARNIM SIMBOLIMA**. Odvija se u fazi ranog djetinjstva, odnosno u dobi od prve do treće godine života. Prvi i najprirodniji oblik dječje aktivnosti je igra kroz koju se razvija interes, radoznalost, sposobnost zapažanja, promatranje, proširuje se iskustvo, te se upotpunjuju pojmovi o svijetu koji ih okružuje. *Faza primarnih simbola* je **nesređen** likovni izraz i počinje oko prve godine života, a traje do druge ili treće. **Sastoji se od crta koje su načinjene jednostavnim pokretima**. Olovka je grčevito stisnuta a pokret ne dolazi iz zgloba već iz podlaktice pokretima naprijed-natrag, te određuje duljinu i smjer crta. Važnost nije u kontroli linije već u samom praćenju i uživanju. Linije su obično zakrivljene u polukružnom prvacu prema tijelu ili se kreću gore-dolje ako je lakat savijen. Olovka se u većini slučajeva ne odiže od papira, osim kada pokret završi. Kada zglob postane pokretljiv, izvode se manji lukovi, no još uvijek nema pokreta prstiju. Kroz razne analize crteža u toj dobi, došlo se do spoznaje da glavne karakteristike ove faze proizlaze iz *razvoja motorike*. Svaka faza u razvoju se nadovezuje na prijašnju, no niti jedna od njih se ne gubi.

(Izvor: Grgurić N., Jakubin M. 1996.)

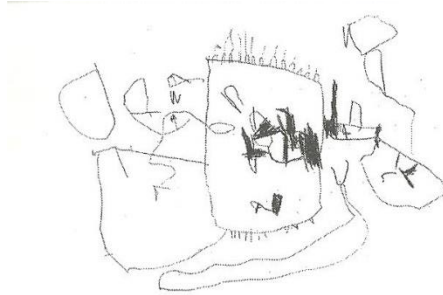
Slika 3. Prvi pokušaj. Olovka. 2god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

Slučajni crtež prisutan je kod svakog djeteta, a on je ujedino i prvi korak u razvoju kontroliranja olovke. U jednom promatranju djece u dobi od 15 mjeseci doznajemo da im nije bilo potrebno pokazati kako držati olovku, a pokreti risanja su izazvali veliko oduševljenje. Djeca nisu znala imenovati svoje crteže. Suprotno njima, dvogodišnjaci su pridavali veću pažnju tragovima na papiru. Pokušavali su olovke držati kao da drže čekić, između prstiju te čitavom šakom. Još uvijek se zglobovi i prsti ne miču, druga ruka ne pridržava papir, a crte su raspoređene po papiru ne vodeći računa o smještaju u prostoru.

Tek početkom treće godine djeca počinju davati imena svom likovnom djelu. Crtež često započne bez jasne zamisli, ali nastajanje prvih linija vodi ka ideji za novo djelo. Važnost pridavanja imena u ovoj fazi jest važan za razvoj mišljenja. Trgodišnje dijete prilikom crtanja pridržava papir, drži olovku slično odrasloj osobi, a sam crtež sadrži veći broj raznolikih tragova i pozornost daje rasporedu onoga što crta.

Drugo razdoblje primarnih simbola je **kontrolirano** risanje gdje se ruka okreće oko ramenog zgloba, a pokreti su finiji i vrše se iz lakta i prstiju. U ovoj fazi, **krug je prvi oblik koji se pojavljuje.**

Slika 4. Dijete pokazuje veću kontrolu i koncentraciju crta u nekim dijelovima. Olovka. 3god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

Ubrzo nakon toga javlja se i prvi prikaz čovjeka. Dijete ne pokušava stvoriti kopiju čovjeka, već ga prikazuje kroz simbol glave i nogu- vladaju jednostavni oblici krugova, ovala i ravnih linija. Krug kojega crta koristi za glavu i trup, te na njega dodaje vodoravne i okomite linije za ruke i noge.

Slika 5. Prvi prikaz čovjeka. Primarni simbol glava-noge, olovka. 3,5god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

U ovoj fazi često je nejasno predstavlja li određeni crtež čovjeka ili krugove. Na tim crtežima nema prostora, a objekti su raspoređeni slučajnim poretkom, tzv. konglomerat. Ne razlikuje boju od olovke, te svoje prve početke i susrete s bojama ispituje prstima, a ponekad i kušanjem.

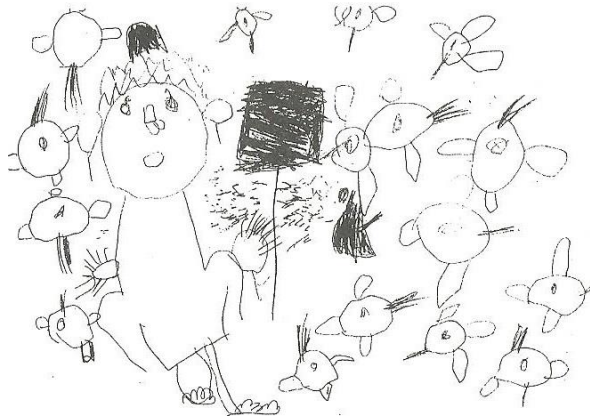
Djetetov napredak u ovoj fazi je vrlo velik, jer na samom kraju ove faze dolazi do spajanja razuma i oka, te predmeta i ruke. Utjecaji iz vanjskog svijeta počinju prodirati u dječji crtež i tu započinje nova faza, faza složenih simbola.

Sljedeća faza koja se nadovezuje na prvu jest **FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA** koja traje od četvrte do pete godine. U ovoj fazi dječji crteži dobivaju smisao, jer djeca počinju uočavati sličnost svojih crteža sa predmetima, te svojim crtežima počinju davati imena. Tu razlikujemo dvije faze u kojoj je kod prve likovna aktivnost ta koja pokreće misao, dok u drugoj fazi misao pokreće likovnu aktivnost. To možemo prikazati na način:

- prva faza: *likovna aktivnost – likovno djelo - misaone operacije*
- druga faza: *misaone operacije - likovna aktivnost - likovno djelo.*

Kako bi dijete moglo ostvarivati zamišljene ideje i spoznaje, te sve ono što ga zanima i okupira, djetetu mora biti omogućeno da proživi prvu fazu primarnih simbola, jer tim putem aktivira misaone operacije koje pokreću nove aktivnosti i nove spoznaje. Tada djeca počinju komunicirati kroz likovna djela. U toj komunikaciji, ono prvobitno komunicira sa samim sobom. To možemo vrlo lako povezati sa činjenicom da je glava vrlo bitan dio tijela koji crtaju prilikom prikaza ljudskog lika. Glava je ono bitno u čemu se odvijaju važni procesi. Uz ljudski lik, na prvim se crtežima pojavljuju i stvari koje su djetetu bitne: kuća, životinje, drveće i cvijeće idr.

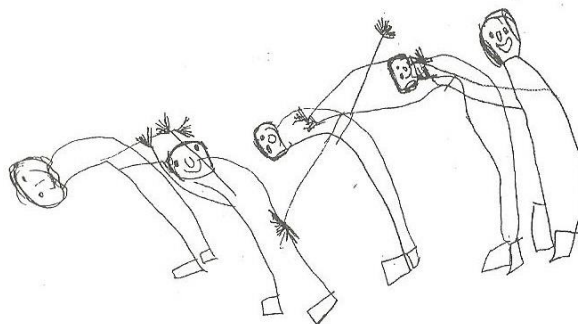
(Izvor: Grgurić N., Jakubin M. 1996.)

Slika 6. „Hranim ptice“. Olovka 5god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

Također je moguće prikazati pokret i dodir. Crteži postaju ispunjeniji složenijim simbolima, koji prikazuju značenje nekog objekta ili njihovu akciju.

*Slika 7. „Igramo se vlaka“. Obratite pozornost na pokret tijela, ruku i izraza lica.
Olovka 4god.*

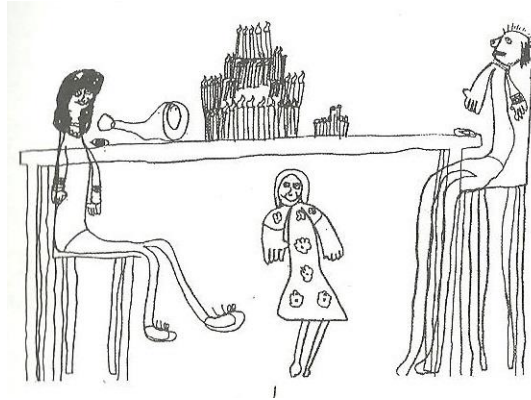
Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

Proporcija i perspektiva u ovoj fazi izostaju, no predmeti se počinju smjestati na rub papira, te više ne lebde u zraku. Također se javljaju linije neba i linije tla. Najveći napredak se vidi prilikom crtanja ljuske figure, jer se više ne crtaju samo glava i noge, već se pojavljuje i tijelo.

Ruke više ne izlaze iz glave već iz tijela, noge dobivaju dvostruku liniju s naznakom stopala ili cipela. Pojavljuje se i kosa te odjeća. Ono što je djetetu bitno izražava bojom.

Faza koja slijedi jest **FAZA INTELEKTUALNOG REALIZMA** koja traje od šeste do jedanaeste godine. Pojavljuje se apstraktno mišljenje, a sama likovna sposobnost je mnogo veća i bogatija. Još uvijek je uvelike prisutna mašta, te dijete izražavajući se likovno-spontano, postepeno usvaja likovne i kompozicijske elemente u svom radu. Javljuju se prijelasci iz faze sheme u fazu crtanja oblika i pojava. Problem koji se u ovoj fazi može javiti jest nepoznavanje dječjeg crteža gdje se djeci u prvom razredu nameće šablonizirani način rada, koji negativno djeluje na dječje likovno stvaralaštvo.

U crtežima se pojavljuje profil i pokret, te sve veća vizualna objektivnost kod prikaza životnih sadržaja. Prikaz emocija je bogatiji i raznovrsniji i proširuje se primjena likovno-tehničkih sredstava.

Slika 8. „Slavimo rođendan“. Izražen pokret, profil, karakterizacija, odnos cjeline i detalja. Rub papira označava liniju tla. Olovka. 7god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

Poticaji za likovnim izražavanjem su sve veći jer dolaze iz svega što zapažaju u okolini.

U ovoj fazi možemo razlikovati neke načine likovnog izražavanja :

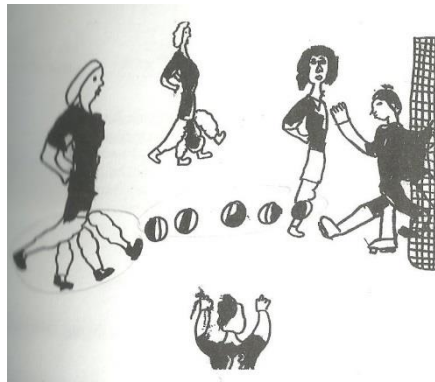
- *transparentni prikaz* - npr. kod prikaza kuće, dijete ne crta samo vanjski prikaz kuće, već se javlja i interijer gdje se nalaze svi predmeti koje dijete voli.

Slika 9. „Mama i tata“. Mama je debela jer nosi seku. Olovka. 4god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

- *prikaz akcije u fazama kretanja* – npr. kod crteža igre s loptom, prikazuje cijeli slijed. Od uzimanja lopte, udarca, te padanja lopte u gol-vremenski slijed.

Slika 10. „Nogomet“. Za oznaku kretanja, učenik multiplicira noge i loptu u putanji.

Olovka. 6god.

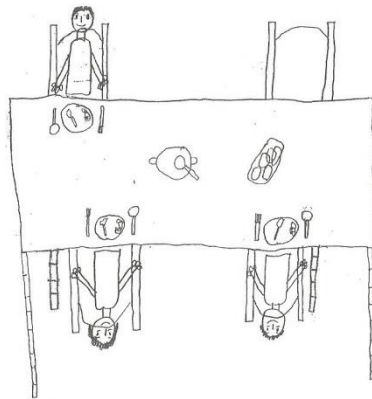
Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

- *emotivna proporcija* – važne osobe ili predmete koje su mu bitne, dijete crta u znatno većem obliku. To nam govori da dijete na okolinu djeluje i raspoređuje ju prema svojim interesima.

Slika 11. „U prometu“. Policajac je najvažniji lik. Olovka. 5god.

- *prevaljivanje oblika* – ako dijete crta svoju obitelj za stolom, okreće papir i crta tako da svaki član obitelji ima svoje mjesto za stolom, a likovi izgledaju kao da su prevaljeni na tlo.

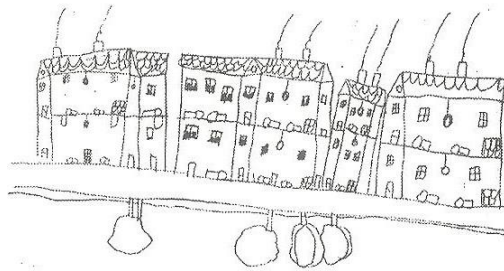

Slika 12. „Obitelj za stolom“. Likovi i stolci prevaljeni u ravninu papira.

Poliperspektiva. Olovka. 8god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

- *rasklapanje oblika* – kod prikaza kuće, dijete rasklapa kuću na način da ju crta sa svih strana, prikazuje prednje, zadnje i bočne zidove.

Slika 13. „Kuće u nizu“. Rasklopljeni oblik. Kuće sagledane s prednje, zadnje i bočnih strana. Transparentnost kuća, prevaljenost drveća. Olovka. 8god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

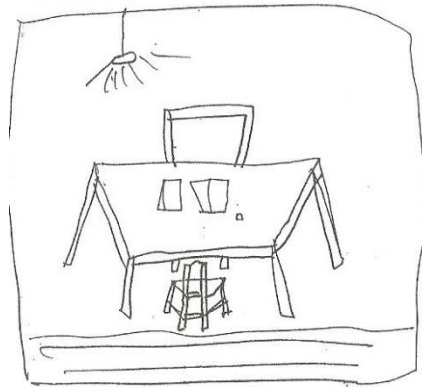
- *vertikalna perspektiva* – nizanje oblika okomito jedan iznad drugog, npr. prikaz niza drvoreda / kuća u ulici.

Slika 14. „Ulica“. Vertikalna perspektiva. Olovka. 7god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

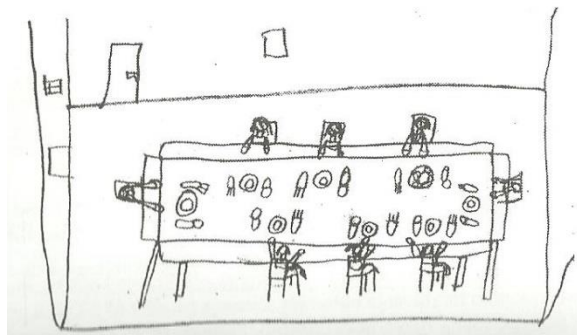
- *obrnuta perspektiva* – ono što je prostorno dalje prikazuje se kao veće, a ono prostorno bliže kao manje.

Slika 15. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka. 7god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

- *poliperspektiva* – objekti nacrtani iz raznih perspektiva tj. raznih kuteva gledanja i stajališta.

Slika 16. „Obitelj za stolom“. Poliperspektiva. Olovka. 6god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

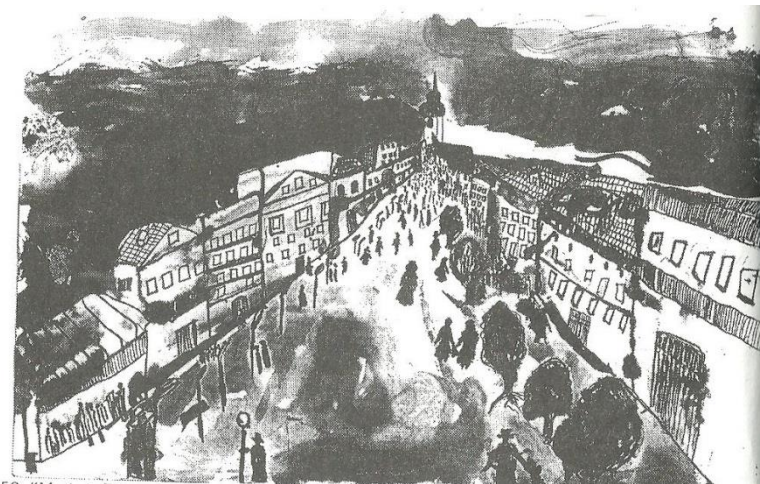
Kada sve sažmemo, faza intelektualnog realizma je zlatno doba dječjeg likovnog izražavanja i stvaranja.

Faza koju karakterizira realističnije izražavanje objekata, bogatstvo detalja, sklad proporcije te mladenačka faza jest **FAZA VIZUALNOG REALIZMA**. U ovoj fazi, slika se gradi kao cjelina, postupno se usvaja geometrijska, zračna te koloristička perspektiva. Postupno se gubi spontani plošni izričaj, te se kroz promatranje svijetla i sjene gradi prividan volumen na plohi. Ako govorimo o dječjoj osobnosti u tom razdoblju kao bitnom faktoru u likovnom izražavanju, tada sa sigurnošću možemo reći da se dijete u toj dobi, od 11-14 god. počinje osamostaljavati te se formira njegov karakter. Tu se gubi dječja i javlja se mladenačka mašta koja je najčešće obuzeta sama sobom.

Kod usporedbe dječjih radova iz drugih zemalja, dolazi se do zaključka da su razvojne faze u dječjem likovnom izrazu urođene, no ne dolaze sva djeca u iste faze istodobno. Nasljedni faktor i okolina, elementi su koji mogu donjeti to odstupanje.

Karakteristike, specifične za ovu fazu, uništavaju ljepotu i izražavanje pravog i spontanog dječjeg likovnog izraza.

Sve razvojne faze nam pokazuju da dijete shvaća stvarnost, te se prema njoj odnosi na sebi specifičan način.

Slika 17. „Motiv iz Zagreba“. Geometrijska perspektiva, prostorni odnosi, cjelina detalja. Lavirani tuš. 11god.

Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.)

6.5 Likovni tipovi djece uvjetovani likovnim sposobnostima

Svaki čovjek ima određene osobine. Isto je tako i s djecom, a te razlike vidljive su i na likovnim dječjim uradcima (Herceg, Rončević, Karlavaris. 2010., str.62).

6.5.1 Uvjetovani likovnim sposobnostima

Likovne tipove djece koji su uvjetovani likovnim sposobnostima, možemo podijeliti na:

- *Vizualni tip* kojem je karakteristično osjetljivo zapažanje, te težna da likovni rad bude realan.
- *Imaginarni tip*, izraz temelji na mašti, a realne motive prikazuje na vrlo svojstven način.
- *Intelektualni tip*, racionalno planira svoj uradak, te ga temelji na vizualnom pamćenju.
- *Ekspresivni tip*, likovni izraz se temelji na vlastitim emocijama.
- *Senzitivni tip*, izraženo opažanje te naglasak na neobično i neočekivano.
- *Tip vizualnog pamćenja*, izraz temelji na vizualnom pamćenju.
- *Analički tip*, zapažanje detalja, gradnja kompozicije od detalja.
- *Sintetski tip*, sve se svodi na jednostavne oblike.

(Izvor: Herceg L., Rončević A., Karlavaris B. 2010.)

6.5.2 Uvjetovani uporabom likovno-izražajnih sredstava

Kod likovnih tipova djece koji su uvjetovani uporabom likovno-izražajnih sredstava, razlikujemo:

- *Koloristički tip* čiji se izraz temelji na uporabi boja
- *Grafički tip* temelji svoj izraz na uporabi crta, a kod korištenja boje, koristi grafičke elemente
- *Konstruktivni tip* tipizira čvrsti raspored ploha i crta, likovni izraz djeluje jasno i geometrijski
- *Impulzivni tip* izraz temelji na spontanosti, vrlo malo se obazire na cjelinu
- *Prostorni tip* radi prikaz prostora s ciljem kasnijeg svladavanja perspektive
- *Dekoratívni tip*, rad djeluje dekorativno, te dijete rado izvršava zadatke iz primijenjene umjetnosti.

(Izvor: Herceg L., Rončević A., Karlavaris B. 2010.)

7. DJEČJI CRTEŽ KAO KOMUNIKACIJSKO SREDSTVO DJETETA I ODRASLOG

Razumijevanje djeteta, odnosno slušanje poruka koje nam šalje kroz svoj likovni izričaj, najbolji je i ključni kanal komunikacije kroz likovnost. Odgojitelj prije svega mora promatrati i podržavati, te nenametljivo poticati djetetovu kreativnost. Ta kreativnost je jedna od ključnih vrijednosti u djetetovom razvoju. Već kod prvog dječjeg pokušaja da se likovno izrazi, dijete nam šalje poruke, a poruke se tiču spoznaja o svijetu koji ih okružuje, a kojega su tek otkrili.

7.1. Što nam govori dječji crtež

Prvi pokušaji crtanja ljudi donose jednostavne simbole (kružiče i crte) i na taj način nam dijete poručuje da ono s ljudima komunicira govorom i vizualno, obzirom da mu je to trenutno najvažniji oblik komunikacije. Životinje crta na način da im daje tijelo jer kod kontakta sa životinjama uključuje i taktilni osjet. Nekoliko mjeseci kasnije, dijete postaje svjesno da ljudsko tijelo može poprimiti različiti položaj tijela, te započine crtati okomitu liniju kao prvobitni položaj tijela.

Daljnja spoznaja o ljudima donosi pojavu glavonožaca gdje dijete crta ruke noge koje izlaze iz ljudske glave. Ljude ili predmete koje crta, crta razbacano po papiru, tzv. konglomerat, jer još uvijek ne postoji linija tla. Osim potrebe da naglasi fizički izgled, dijete stvara potrebu da se emocionalno izrazi. Pritom moramo znati da se djeca iste dobi različito izražavaju, a na nama je da ih shvatimo te ih podržimo.

Da je dijete socijalno biće, možemo vidjeti kroz primjer gdje dijete crta obitelj te jasno naglašava pojedine članove, a svaki od njih ima svoje mjesto.

Djeca rado slijede postavke kreativnosti gdje moraju jednostavno razmišljati, izaći iz okvira jer u likovnom izrazu ne postoji nemoguće, a ono najbitnije je - ne odustati. Sve to je moguće ako je jasna i obostrana razumljivost između djeteta i odgojitelja. Uz to je vrlo važno da svi mi, kao sredina koja ih okružuje, budemo otvorena uma za dječji crtež, te kroz njega pokušamo učiti u taj čaroban dječji svijet.

8. VREDNOVANJE DJEČJIH LIKOVNIH URADAKA

Da bi dobro poznavali djetetov rad, te ga mogli pravilno analizirati, odgojitelji prije svega moraju dobro poznavati likovne faze razvitka dječjeg crteža. Cilj procjene vrši se na dvije razine. Prva razina je dobna razina u kojoj se dječji likovni izraz definira određenim značajkama koje su karakteristične za tu dob djeteta. Druga razina je razina generacijskog slijeda koji je pokazatelj pomicanja dobnih granica razvojnih mogućnosti u likovnom izražavanju djece.

Odgoviteljeva procjena nikako ne smije biti subjektivna, već samo i isključivo objektivna. Uvjet vrednovanja jest proces praćenja ostvarenih rezultata što znači da se tijekom određenog razdoblja prati napredak kako pojedinca, tako i cijele skupine.

Samo vrednovanje sastoji se od nekoliko elemenata:

- *Opće značajke*, kao što su ime, prezime, dob, spol, likovna tema te likovna tehnika.
- *Optičko-tematska razina oblikovanja*, a to je ono vrlo bitno; stupanj intelektualne zrelosti.
- *Ostvarena razina oblikovanja*, upotreba likovnih elemenata, te obogaćivanje likovnog izraza.
- *Likovna tipologija djece*, način percepcije, karakterne osobine, te likovno-izražajna sredstva u raznim likovnim područjima.
- *Kriterij estetskih vrijednosti-ostvarena razina kreativnosti*.

Kriterij estetskih vrijednosti, srž je likovne kulture jer tu do izražaja dolazi kreativnost.

Također, neki od kriterija mogu biti: pojedinačne likovne sposobnosti, likovna i opća kreativnost, mašta, emocije, tehnička spretnost idr.

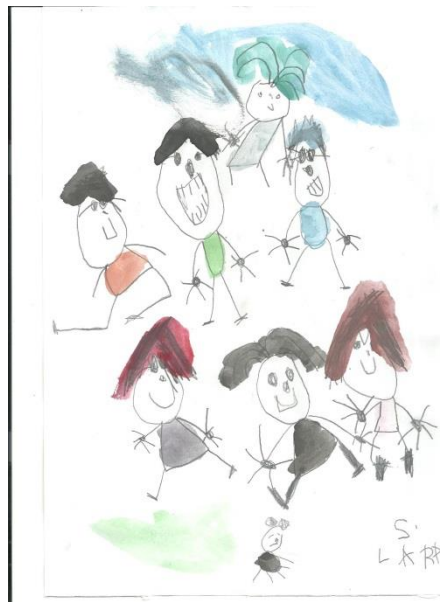
Praćenje i vrednovanje provodimo u svrhu usmjeravanja odgojitelja ka skladnom razvoju djece na području likovne kulture i ostalim područjima njihovog razvoja.

(Izvor: Herceg L., Rončević A., Karlavaris B. 2010.)

9. UVOD U LIKOVNU AKTIVNOST U DJEČJEM VRTIĆU

Prvu likovnu aktivnost sam odrađivala u dječjem vrtiću Potok u Rijeci. U grupi boravi 22-oje djece, od toga 12 djevojčica, od kojih je jedna djevojčica s posebnim potrebama, te 10 dječaka. Dobna skupina je između 3 i 6 godina. Likovni motiv je vizualni, tema: To sam ja, a likovni problem: toplo-hladno.

Obzirom da je tema ovog završnog rada Razvoj dječjeg crteža, odlučila sam da je najbolje tu temu prikazati kroz slikanje osoba, u ovom slučaju slikanju autoportreta. Ono što sam željela pokazati jesu razvojne faze dječjeg crteža, te postoje li djeca koja se mogu izuzeti iz pojedinih faza obzirom na svoju dob, te fazu kojoj pripadaju, te postoji li razlika u likovnim radovima kod djece koja su u dobnim razlikama od par mjeseci. Ono što sam očekivala od ove likovne aktivnosti jest da obzirom na dob djeteta dobijem sličnosti o kojima se govori u literaturi. Obzirom da sam provela tri tjedna u grupi, te upoznala djecu kako kroz razgovor i druženje, tako i kroz promatranje, znala sam da će kod neke djece ishod likovne aktivnosti i mog očekivanja biti drugačiji.

Slika 18. Lara S. (6god 2mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

10. LIKOVNA AKTIVNOST I ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Smjer: Predškolski odgoj 3.god izv.

Akadska godina: 2017./2018.

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI IZ METODIKE LIKOVNE KULTURE

"To sam ja"

Kolegij: Metodika likovne kulture

Nositelj kolegija: Breza Žižović, mag. art. paed

Studentica: Ivona Božičević

Rijeka, listopad 2017.

Ustanova: Dječji vrtić Potok, Rijeka

Odgojna skupina: Ježići, mješovita skupina 4

Mentorica: Željka Čargonja-Pergelj

Broj djece u skupini: 22

Psihofizičke karakteristike djece: srednja vrtićka skupina (3-6), djevojčica 12 ,
dječaka 10, 1 dijete sa posebnim potrebama

Motiv: "To sam ja"-vizualni motiv

Likovno područje: crtanje i slikanje

Likovna tehnika: crtačka i slikarska: flomaster, akvarel

Likovni problem: boja-toplo hladno

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada: metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda analitičkog
promatranja, metoda rada s tekstom

Materijal: bijeli papir, akvarel, crni flomaster

Cilj: Razviti sposobnost percipiranja, izražavanja, kreativnosti i mašte.

Zadaci:

Obrazovni:

- naučiti koristiti nove i nepoznate materijale
- upotrijebiti poznate tehnike rada sa novim materijalom
- prepoznavati tople i hladne boje te odnose među bojama
- razviti maštu

Odgojni:

- stvoriti ugodno raspoloženje kod djece
- stvoriti ugodno okruženja u skupini
- razviti strpljenje
- razviti toleranciju
- razviti upornost
- razviti međusobno poticanje i pomaganje
- razviti interes, zanimanje i ljubav za likovnu umjetnost

Funkcionalni:

- razvijati kreativnost
- razvijati vizualizacije
- razvijati znanja o likovnim tehnikama
- razvijati samopoštovanje

Aktivnosti koje su predhodile:

- razgovor o osjećajima, razgovor o prijateljstvu
- čitanje priče: Krispin, prašćić koji je imao sve

Organizacija prostora i materijala ta rad:

- raspoređivanje stolova kako bi sva djeca imala dovoljno prostora
- zaštita stolova zaštitnim podlogama
- raspodjela materijala po stolovima

Tijek aktivnosti:

Uvodni dio:

Nakon doručka dok su djeca u slobodnim aktivnostima, pripremam likovni centar za likovnu aktivnost koja slijedi. Prije početka same aktivnosti želim s djecom razgovarati o današnjoj likovnoj temi. Djeca sjedaju u polukrug na pod te započinjem sa pitanjem: mogu li mi nabrojati koje sve osjećaje znaju, te koji su od njih dobri, a koji loši? Također, razgovaramo o tome kako se danas osjećaju.

Razgovaramo o važnosti poštivanja drugih kao pojedinaca, a ponajviše onih koji su drugačiji od nas. Razgovaramo o tome kako smo svi na nekin način različiti. Nakon razgovora o prijateljima, razgovaram s njima kako je važno prije sve poštivati sebe, jer na taj način gardimo samopouzdanje, prepoznamo tuđe osjećaje, te ćemo tako naučiti poštivati i druge oko sebe.

Nakon razgovora o temi upoznajem djecu sa bojama, primarnim i sekundarnim te im objašnjavam razliku između toplih i hladnih boja. Razgovaramo i o bojama koje su njima najdraže.

Najavila sam im temu, a to je da svako slika sam sebe. Promotriti ćemo se u ugledalu, te promotriti fotografije samih sebe, koje stoje na zidu unutar sobe.

Nakon što sam im najavila temu, kažem im da će najprije crtati flomasterom te slikati akvarelom.

Kada su svi sjeli na svoje mjesto, zamolim djecu da krenu sa slikanje svog autoportreta. U toku slikanja potičem ih da koriste tople i hladne boje, te da njima naslikaju sebe i prazan prostor oko sebe.

Glavni dio:

Dok djeca slikaju, razgovaram sa svakim od njih koje boje vole, kako se danas osjećaju i postavljam im određena pitanja koja će na neki način utjecati na njihov likovni uradak. Potičem ih međusobnu suradnju i razgovor kako bi se uz moje poticanje, poticali i međusobno.

Završni dio:

Nakon što djeca završe sa slikanjem samih sebe, ostavljaju radove na svom radnom mjestu te zajednički idemo od mjesta do mjesta i razgledavamo ih. Pitati ću ih da svaki prokomentiraju te da kažu što im se to na radovima njihovih prijatelja sviđa, te prepoznaju li da li su svi na svom radu koristili tople i hladne boje. Također razgovaramo o tome, prepoznaju li kroz boje kako se njihov prijatelj osjeća. Radove ćemo nakon kratke analize staviti na sušenje te ih ponosno objesiti na pano.

Zaključak:

Kao što sam navela u uvodu u likovnu aktivnost, krajnji rezultat likovnih radova je bio nešto drugačiji od očekivanog. Naime, dječak S., 6 godina, ima problema sa motorikom te finom motorikom i socio-emocionalan razvoj je vrlo zaostao obzirom na njegovu dob. Njegov uradak bih smjestila u drugi dio faze izražavanja primarnim simbolima gdje vrlo jednostavnim oblicima kruga, ovala i ravne linije prikazuje sebe, ne dodoavajući pritom prste, odjeću ili obuću niti bilo koji drugi detalj kojim bi izdvojio sebe. Također mi je vrlo interesantan kao primjer dječak E., također 6 godina čiji razvoj normalno prati njegovu dob, no njegov bi crtež također smjestila u fazu izražavanja primarnim simbolima obzirom da je sebe prikazao kroz crtež glave, te ruku i nogu koje izlaze iz glave; nedostaje tijelo.

Obzirom na djecu, te dobne razlike, rekla bih da su se moja očekivanja donekle ispunila. Vrlo sam zadovoljna dječjim uratcima, te sam sretna da samo mogla vidjeti kako je zapravo sam razvoj, ali i utjecaj okoline bitan faktor kod razvoja dječjeg crteža.

Slika 19. Damir (3god 1mj); "To sam ja", crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

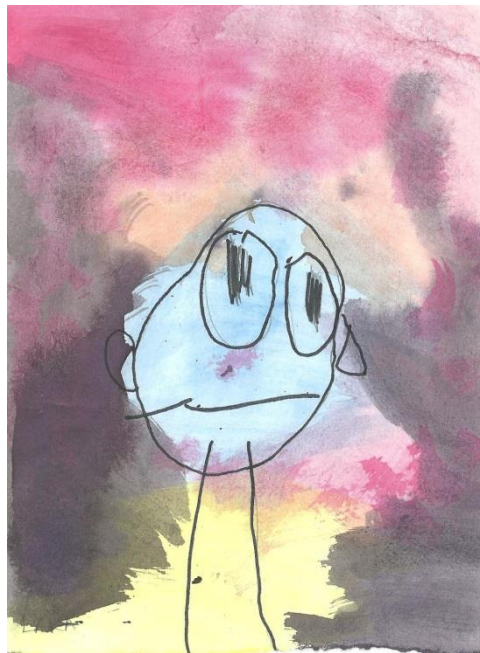

Slika 20. Lena (3god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 21. Emily (3god 4mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 22. Lara (3god 11mj); „To sam ja“, crni flomasterr, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

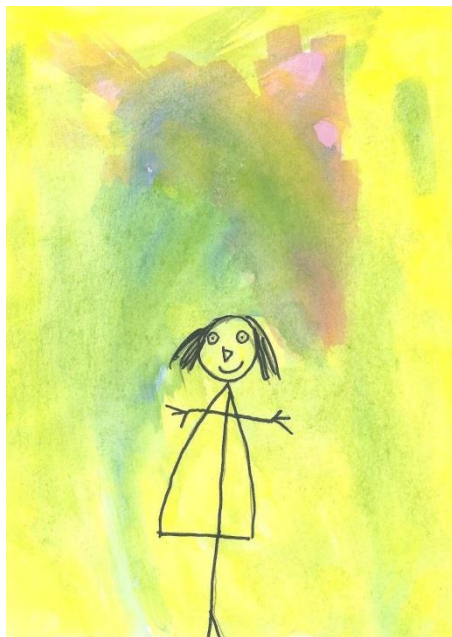
Slika 23. Mara (3god 11mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 24. Simay Angela (4god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 25. Tijana (5god 5mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 26. Erin (5god 9mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 27. Eldin (6god); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 28. Suan (6god 8mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel
Fotografirala: Ivona Božičević

11. UVOD U LIKOVNU AKTIVNOST

U samom uvodu u likovnu aktivnost, želim istaknuti kako sam ovu aktivnost izvodila u Dječjem vrtiću "Zlatna ribica" u Kostreni. Skupina u kojoj sam izvodila aktivnost jest starija vrtićka skupina koja broji 23-oje djece, od toga 13 djevojčica i 10 dječaka, od kojih je jedan dječak s posebnim potrebama. Dobna skupina djece je od 5 do 7 godina. Moja očekivanja u ovoj likovnoj aktivnosti su ta da sam ovog puta odlučila uzeti u obzir i socio-ekonomski status u kojem se djeca nalaze obzirom da je Kostrena općina sa vrlo bogatim sadržajima za djecu, te sam htjela ujedino uvidjeti koliko to utječe na dječji razvoj.

Moja očekivanja od ove skupine su bila velika, obzirom da je ovo jedna od vrlo uspješnih vrtićkih skupina. U ovoj skupini su djeca manjih dobnih razlika. Ono što me prvenstveno zanimalo jest ima li razlike u likovnom izričaju kod djece koja se dobnog razlikuju par mjeseci, te ima li razlike u likovnom izričaju kod blizanaca obzirom da su blizanci boravili u skupini. Željela bi se odmah nadovezati da sam u ovoj skupini napravila još jednu pripravu na temu "Moja obitelj" jer sam željela vidjeti tijekom likovnog izražavanja, te da li je kod sve djece prisutna faza izražavanja složenim simbolima gdje se baziraju na stvari koje su im vrlo bitne, te njih crtaju sa mnogo detalja ili izrazito velike spram ostalih motiva.

12. LIKOVNA AKTIVNOST I ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Smjer: Predškolski odgoj 3.god izv.

Akademska godina: 2017./2018.

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI

IZ METODIKE LIKOVNE KULTURE

"To sam ja"

Kolegij: Metodika likovne kulture

Nositelj kolegija: Breza Žižović, mag. art. paed

Studentica: Ivona Božičević

Rijeka, siječanj 2018.

Ustanova: Dječji vrtić Zlatna ribica, Kostrena

Odgojna skupina: Dupini, starija vrtička skupina

Broj djece u skupini: 23

Psihofizičke karakteristike djece: starija vrtička skupina (5-7), 13 djevojčica , 10 dječaka, od toga 1 dijete sa posebnim potrebama (cerebralna paraliza)

Motiv: "To sam ja"

Likovno područje: crtanje i slikanje

Likovna tehnika: crtačka i slikarska; flomaster i akvarel

Likovni problem: boja-toplo hladno

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada: metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda analitičkog promatranja, metoda rada s tekstom

Materijal: bijeli papir, akvarel, crni flomaster

Cilj: Razviti sposobnost percipiranja, izražavanja, kreativnosti i mašte.

Zadaci:

Obrazovni:

- naučiti koristiti nove i nepoznate materijale
- upotrijebiti poznate tehnike rada sa novim materijalom
- prepoznavati tople i hladne boje te odnose među bojama
- razviti maštu

Odgojni:

- stvoriti ugodno raspoloženje kod djece
- stvoriti ugodno okruženja u skupini
- razviti strpljenje
- razviti toleranciju

- razviti upornost
- razviti međusobno poticanje i pomaganje
- razviti interes, zanimanje i ljubav za likovnu umjetnost

Funkcionalni:

- razvijati kreativnost
- razvijati vizualizacije
- razvijati znanja o likovnim tehnikama
- razvijati samopoštovanje

Aktivnosti koje su predhodile:

- razgovor o osjećajima, razgovor o prijateljstvu
- čitanje priče: Krispin, prašćik koji je imao sve

Organizacija prostora i materijala ta rad:

- raspoređivanje stolova kako bi sva djeca imala dovoljno prostora
- zaštita stolova zaštitnim podlogama
- raspodjela materijala po stolovima

Tijek aktivnosti:

Uvodni dio:

Nakon doručka, dok su djeca u slobodnim aktivnostima, pripremam likovni centar za likovnu aktivnost koja slijedi. Prije početka same aktivnosti želim s djecom razgovarati o današnjoj likovnoj temi. Djeca sjedaju u polukrug na pod te započinjem sa pitanjem: mogu li mi nabrojati koje sve osjećaje znaju, te koji su od njih dobri, a koji loši? Također, razgovaramo o prijateljstvu, te o tome kako se danas osjećaju.

Razgovaramo o važnosti poštivanja drugih kao pojedinaca, a ponajviše onih koji su drugačiji od nas. Razgovaramo o tome kako smo svi na nekin način različiti. Nakon razgovora o prijateljstvu, razgovaram s njima kako je važno prije sve poštivati sebe, jer na taj način gardimo samopouzdanje, prepoznamo tuđe osjećaje, te ćemo tako naučiti poštivati i druge oko sebe.

Nakon razgovora o temi upoznajem djecu sa bojama, primarnim i sekundarnim te im objašnjavam razliku između toplih i hladnih boja. Razgovaramo i o bojama koje su njima najdraže.

Najavila sam im temu, a to je da svako slika sam sebe. Promotriti ćemo se u ugledalu, te promotriti fotografije samih sebe, koje stoje na zidu unutar sobe.

Nakon što sam im najavila temu, kažem im da će slikati vodenim bojama i flomasterima.

Kada su svi sjeli na svoje mjesto, zamolila sam ih da krenu sa slikanjem samih sebe. U toku slikanja potičem ih da koriste tople i hladne boje, te da njim naslikaju sebe i prazan prostor oko sebe.

Glavni dio:

Dok djeca slikaju, razgovaram sa svakim od njih koje boje vole, kako se danas osjećaju, te ostala pitanja koja će na neki način utjecati na njihov likovni uradak. Potičem ih međusobnu suradnju i razgovor kako bi se uz moje poticanje, poticali i međusobno.

Završni dio:

Nakon što djeca završe sa slikanjem samih sebe, ostavljaju radove na svom radnom mjestu te zajednički idemo od mjesta do mjesta i razgledavamo ih. Pitati ću ih da svaki prokomentiraju te da kažu što im se to na radovima njihovih prijatelja sviđa, te prepoznaju li da li su svi na svom radu koristili tople i hladne boje. Također razgovaramo o tome, prepoznaju li kroz boje kako se njihov prijatelj osjeća. Radove ćemo nakon kratke analize staviti na sušenje te ih ponosno objesiti na pano zajedno sa dječjim izrekama.

Zaključak:

Kao što sam već navela u uvodu u ovu pripremu, sva moja očekivanja koja sam imala vezano za ovu skupinu su se ispunila. Prije svega, djeca su me iznenadila znanjem o temi o kojoj smo razgovarali. Ono što mogu zaključiti na osnovu dobivenih radova jest da je i socio-ekonomski činitelj važan za dječji razvoj, te da u ovom slučaju itekako ima veliku ulogu. Naime, Kostrena je općina u kojoj ima mnogo dječjih aktivnosti, bilo da se radi o sportu ili umjetnosti. Ova skupina se svakodnevno bavi likovnim aktivnostima, te su im dostupni razni materijali kojima stvaraju svoje uratke.

U pripravu sam priložila fotografije svih uradaka. Slike prate tijekom razvojne faze, te su djeca vrlo pozitivno reagirala na zadanu temu. Ono što me posebno iznenadilo i čemu sam se posebno veselila jesu slike blizanaca. Mislila sam da se radovi neće razlikovati, no kao što se njih dvoje karakterno razlikuju, tako se razlikuju i njihovi radovi. Jedan od njih pomno pazi na detalje, kao što su vezice na obući, dok drugi obuću slika naknadno kada je promotrio radove druge djece.

Jako sam zadovoljna likovnim uradcima jer je svaki dijete uz crtež sebe, smjestilo sebe na mjesto na kojem se osjeća sretno i zadovoljno.

Još bi htjela napomenuti kako sam također promotrila sve radove prilikom crtanja nosa, te se zbilja uvjerila da je svako dijete u skupini nacrtalo sebi svojstven nos.

Vrlo je bitno da djecu potičemo da se likovno izražavaju onako kako oni to žele, ne namećući im pritom šablone koje su nažalost sveprisutne u vrtićima. Ako djetetu damo slobodu likovnog izražavanja, tada od njega dobivamo ono najbolje i ono najkvalitetnije.

Slika 29. Lucija (5god 3mj); "To sam ja", crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 30. Barbara (5god 4mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

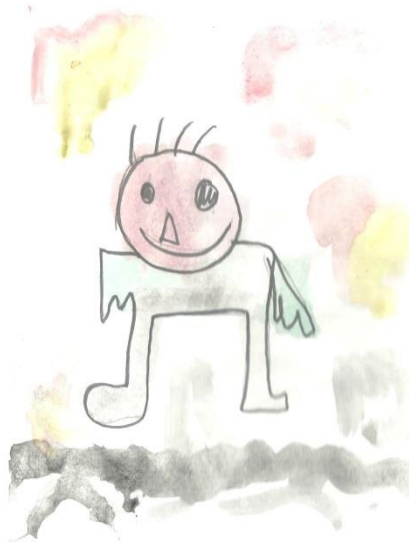
Slika 31. Petra B. (5god 6mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 32. Luna (5god 9mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 33. Lovro (6god 1mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 34. Lara S. (6god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 35. Klara (6god 3mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 36. Raul (6god 5mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 37. Julija (5god 3mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 38. Lara G. (6god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 39. Viktor (5god 7mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 40. Eugen (5god 7mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel

Fotografirala: Ivona Božičević

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Smjer: Predškolski odgoj 3.god izv.

Akademska godina: 2017./2018.

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI

IZ METODIKE LIKOVNE KULTURE

"Moja obitelj"

Kolegij: Metodika likovne kulture

Nositelj kolegija: Breza Žižović, mag. art. paed

Studentica: Ivona Božičević

Rijeka, siječanj 2018

Ustanova: Dječji vrtić Zlatna ribica, Kostrena

Odgojna skupina: Dupini, starija vrtićka skupina

Broj djece u skupini: 23

Psihofizičke karakteristike djece: starija vrtićka skupina (5-7), 13 djevojčica , 10 dječaka , od kojih je 1 dijete sa posebnim potrebama (cerebralna paraliza)

Motiv: "Moja obitelj"-vizualni motiv

Likovno područje: crtanje i slikanje

Likovna tehnika: crtačka i slikarska; flomaster i akvarel

Likovni problem: boja-toplo hladno

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada: metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda analitičkog promatranja, metoda rada s tekstem

Materijal: bijeli papir, akvarel, crni flomaster

Cilj: Razviti sposobnost percipiranja, izražavanja, kreativnosti i mašte.

Zadaci:

Obrazovni:

- naučiti koristiti nove i nepoznate materijale
- upotrijebiti poznate tehnike rada sa novim materijalom
- prepoznavati tople i hladne boje te odnose među bojama
- razviti maštu

Odgojni:

- stvoriti ugodno raspoloženje kod djece
- stvoriti ugodno okruženja u skupini

- razviti strpljenje
- razviti toleranciju
- razviti upornost
- razviti međusobno poticanje i pomaganje
- razviti interes, zanimanje i ljubav za likovnu umjetnost

Funkcionalni:

- razvijati kreativnost
- razvijati vizualizacije
- razvijati znanja o likovnim tehnikama
- razvijati samopoštovanje

Aktivnosti koje su predhodile:

- razgovor o obitelji i prijateljstvu
- čitanje priče: Krispin, prašćić koji je imao sve

Organizacija prostora i materijala ta rad:

- raspoređivanje stolova kako bi sva djeca imala dovoljno prostora
- zaštita stolova zaštitnim podlogama
- raspodjela materijala po stolovima

Tijek aktivnosti:

Uvodni dio:

Nakon doručka dok su djeca u slobodnim aktivnostima, pripremam likovni centar za likovnu aktivnost koja slijedi. Prije početka same aktivnosti želim s djecom razgovarati o današnjoj likovnoj temi. Djeca sjedaju u jutarnji krug na pod te započinjem priču o današnjoj temi, a to je obitelj. Razgovor počinjem sa pričom što je to obitelj, te tko sve tu obitelj sačinjava. Pričam djeci o svojoj obitelji, te njih upitam:

Koji su sve članovi njihove obitelji? Također ih pitam, znaju li nabrojati i članove šire obitelji.

Razgovaramo o važnosti obitelji, poštivanju starijih osoba, te o važnosti prijateljstva unutar obitelji, o kojem smo razgovarali dva tjedna ranije kada smo slikali sami sebe.

Nakon razgovora o temi prisjećamo se koje su to primarne a koje sekundarne boje. Razgovaramo i o bojama koje su njima najdraže.

Najavila sam im temu: slikamo svoju obitelj.

Nakon što sam im najavila temu ,kažem ih da će slikati vodenim bojama i flomasterom.

Kada su svi sjeli na svoje mjesto, zamolim djecu da krenu sa slikanjem svoje obitelji. U toku slikanja potičem ih da koriste tople i hladne boje, te da njima popune i sav prostor oko obitelji koju slikaju.

Glavni dio:

Dok djeca slikaju, razgovaram sa svakim od njih da mi pojasne koga slikaju, te da mi i kažu nešto o tom članu obitelji. Ukoliko vidim da netko ima problema oko likovnog uratka, razgovaramo o članovima obitelji te ih kroz pitanja potičem na rad. Potičem ih i na međusobnu suradnju i razgovor kako bi se uz moje poticanje, poticali i međusobno.

Završni dio:

Nakon što djeca završe sa slikanjem, ostavljaju radove na svom radnom mjestu te zajednički idemo od mjesta do mjesta i razgledavamo ih. Pitam ih da svaki prokomentiraju te da kažu što im se to na radovima njihovih prijatelja sviđa, te prepoznaju li da li su svi na svom radu koristili tople i hladne boje. Također će svako dijete predstaviti svoje članove obitelji. Radove ćemo nakon kratke analize staviti na sušenje i njima ukrasiti pano.

Slika 41. Cvita (5god 10mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel

Cvita: “pošarana osoba je Ines, od Luke mama, a Luka je moj brat. Prvi je brat Andrej, koji mi nije brat; tata ima kosu, ali je nema baš puno; to sam ja, Cvita kada sam imala 4 god; to je moja mama. Ono crno je kamen koji je pao na Ines, crveni iza Andreja je zec, želim imati psa. Gore je faca, ne znam čija. Crno srce je za mamu, a crno je jer volim crnu boju. Sestre nisam nacrtala jer mi stalno plaze jezik. Ono crno kod Ines je prašina koj želi da netko kašlje.”

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 42. Barbara (5god 4mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Barbara: „tata, mama, Lucija, Megi, ja smo vani na livadi, tata je glavni.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 43. Petra S. (6god 1mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Petra S.: „moja sestra, ja, tata i mama, nalazimo se na livadi i hodamo, proljeće je.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 44. Mila (6god 1mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel

Mila: „Rozi snijeg, tata ima čelavu glavu jer mu je ispala kosa, ja sam si napravila punđu, brat (polubrat) voli crnu boju, mama je prva jer je najljepša, polubrat, ja, dida jer ga jako volim. Imam i baku ali ju ne crtam jer je u domu.“

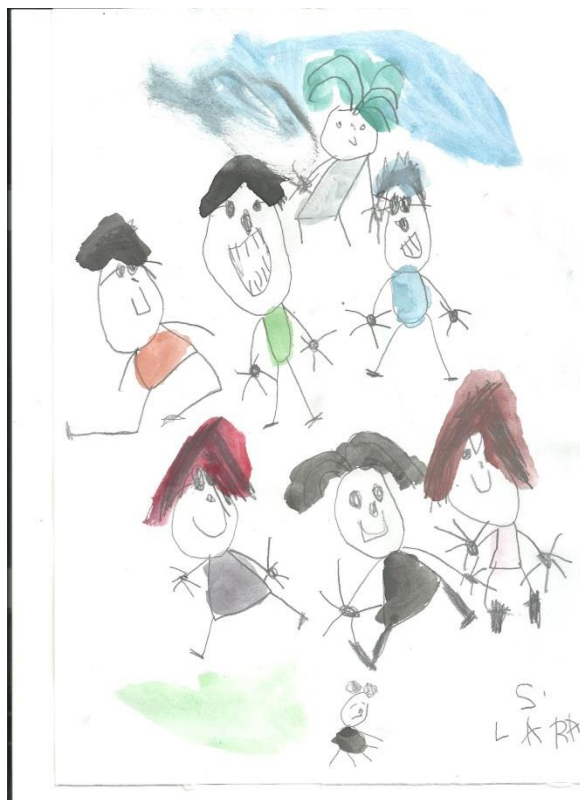
Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 45. Antonia (5god 6mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel

Antonia: „tata je prvi jer je velik, mama ima žutu kosu ali samo na slici, a stavila sam tu boju da mama bude lijepa.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 46. Lara S. (6god 2mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel

Lara S.: „Verna je moja sestrična(nosi naočale), moj tata se smije ali baš nema zube, Gea je moja sestrična (ja sam ju stavila na nebo), crvenokosa je mama, a crvenu kosu ima jer voli tu boju. Nona je u crnom jer je uvijek u crnini, zadnja sam ja i moj pas Gasli.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 47. Lara G.(6god 2mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Lara G.: „ja, moja mama, tata, brat, svi smo sretni i vani smo na suncu.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 48. Luna (5god 9mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Luna:“ nona je na nebu, ja, mama, Cvita(mačka), tata, baka. Crni oblak-pada kiša,
crta je jer Cvita kida zavjesu, mi smo u kući.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 49. Eugen (5god 7mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Eugen: „Dorija, Viktor, ja, mama i tata (tata ima ogromnu glavu i mozak). Nalazimo se u neboderu na 13. katu.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 50. Viktor (5god 7mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Viktor: „tata, brat, ja, seka, mama. Najviše se volim igrati sa Eugenom.“

Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 51. Mia (5god 7mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel
Mia: “mama, tata, ja i seka, pas (iz Istre) kojeg jako volim. Nalazimo se vani i šćemo.”

Fotografirala: Ivona Božičević

13. ZAKLJUČAK

“*Ja sam umjetnik. Ovdje sam da bih živio punim plućima.*” kaže Emile Zole, francuski romanopisac (Izvor: <http://citati.hr/autori-citata/emile-zola>). Dječji svijet likovnog stvaralaštva fascinantno je područje koje odiše iskrenošću, maštom, spontanošću i svime onime što dijete treba biti. Kao što sam spomenula u uvodu, dijete nam kroz svoje likovne uratke priča priču i uvodi nas u svoj svijet. Mi smo ti koji ga na tom putu ne smijemo sputavati., a to možemo izbjeći osigurajući mu da se samostalno likovno izrazi, nudeći mu pritom čim više materijala za rad.

Razvoj dječjeg crteža popraćen je fazama koje nas upućuju na to da djetetovo likovno izražavanje ovisi o mnogim faktorima, te da sam rast i razvoj prati razvoj likovnog izražavanja. Kako bih pokazala sličnosti i različitosti razvoja dječjeg crteža kao što literatura navodi, odradila sam tri aktivnosti u dva dječja vrtića i dvije skupine. Prva aktivnost je odrađena u srednjoj mješovitoj skupini gdje je dob djece od 3-6 godina. Ono što sam dobila kao rezultat jest to da veći dio djece prati faze likovnog razvoja, dok je kod nekolicine djece likovni razvoj u zaostatku. Promatranjem te djece došla sam do zaključka da je njihov socio-emocionalni i kognitivni razvoj u zaostajanju, te se to odrazilo na njihov likovni uradak. Tema aktivnosti je bila autoportret.

Sljedeća aktivnost je odrađena u drugom dječjem vrtiću u starijoj vrtičkoj skupini. Tema koju sam im zadala također je bila autoportret. Ovom aktivnošću sam željela pokazati da se dječji crtež razlikuje čak i kada je dobna razlika među djecom par mjeseci. Također sam imala priliku usporediti likovne uratke blizanaca, koji su se razlikovali kao što se može vidjeti iz priloženih fotografija. Rekla bih da je ovo jedna vrlo kreativna skupina koja jako uživa u likovnim aktivnostima. Svoju kreativnost, maštu i slobodu su prikazali kroz svoje autoportrete, gdje svaki uradak odiše detaljima. Pozadinu su naslikali tako da pokazuje kako se osjećaju.

Zadnja odrađena aktivnost, također je bila u predhodnoj skupini, a tema je bila *Moja obitelj*. Ono što sam htjela dobiti u ovoj aktivnost jest prikaz osoba koje na djecu imaju veliki utjecaj, te način na koji će te osobe i prikazati.

Osobe koje su im važne prikazali su kroz mnogo detalja, veće nego ostale osobe ili pak malo izdvojene od ostalih. Također su osobe od važnosti slikali na prvom mjestu.

Kroz ovu likovnu aktivnost sam još jednom potvrdila kako su djeca ove skupine, ako ću ih svrstati u fazu likovnog razvoja djeteta, u fazi razvijene sheme koja traje od pete od osme godine a odlikuje se prikazivanjem detalja te simbola prema osobama koje simpatiziraju.

Nadam se da će ovaj završni rad pomoći drugima da nauče nešto više o dječjoj likovnosti te razvoju dječjeg crteža zajedno sa fazama koje ga prate. Osobno sam kroz ovaj završni rad mnogo naučila o razvoju dječjeg crteža, te da na njega utječu mnogi kako vanjski, tako i unutarnji čimbenici. Vrlo je bitno djecu pravilno poticati na likovno stvaralaštvo, ali i biti im nesmetan vodić kroz sve faze kroz koje prolaze. Zato moramo poticati dijete da nam govori svojim jezicima, a mi ga trebamo pažljivo slušati i tumačiti na ga na njegov način.

“Svako dijete je umjetnik.”- Pablo Picasso

. (Izvor: <http://citati.hr/autori-citata/emile-zola>).

14. LITERATURA

Knjige:

1. DAMJANOV, J. (1991.). *Vizualni jezik i likovna umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga.
2. GRGURIĆ, N., JAKUBIN, M. (1996.). *Vizualno likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
3. HERCEG, I., RONČEVIĆ, A., KARLAVARIS, B. (2010.). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
4. HUZZAK, M. (2002.). *Učimo gledati 1-4: priručnik likovne kulture za nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
5. KROFLIN, L., NOLA, D., POSILOVIĆ, A., SUPEK, R. (1987.). *Dijete i kreativnost*. Zagreb: Globus

Časopisi:

1. Balić-Šimrak, A. (2010.). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16-17(62-63),2-8. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/124737>
2. Huzjak, M. (2013.). *Metoda analitičkog promatranja u razvoju dječjeg crteža*. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15(Sp.Ed.1) 81-98. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/106515>
3. Vidović, V. (2015.). *Dječji crtež kao komunikacijsko sredstvo djeteta i odraslog*. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 21(79), 22-23. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/172746>

15. POPIS SLIKA

Slika 1. Takozvani Kineski konj iz spilje Lascaux u Francuskoj, oko 14 000 pr. Kr.

Slika 2. Lara G. (6god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel Fotografirala: ivona Božičević

Slika 3. Prvi pokušaj. Olovka. 2god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 4. Dijete pokazuje veću kontrolu i koncentraciju crta u nekim dijelovima. Olovka. 3god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 5. Prvi prikaz čovjeka. Primarni simbol glava-noge, olovka. 3,5god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 6. „Hranim ptice“. Olovka 5god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 7. „Igramo se vlaka“. Obratite pozornost na pokret tijela, ruku i izraza lica. Olovka 4god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 8. „Slavimo rođendan“. Izražen pokret, profil, karakterizacija, odnos cjeline i detalja. Rub papira označava liniju tla. Olovka. 7god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 9. „Mama i tata“. Mama je debela jer nosi seku. Olovka. 4god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 10. „Nogomet“. Za oznaku kretanja, učenik multiplicira noge i loptu u putanji. Olovka. 6god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 11. „U prometu“. Policajac je najvažniji lik. Olovka. 5god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 12. „Obitelj za stolom“. Likovi i stolci prevaljeni u ravninu papira. Poliperspektiva. Olovka. 8god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 13. „Kuće u nizu“. Rasklopljeni oblik. Kuće sagledane s prednje, zadnje i bočnih strana. Transparentnost kuca, prevaljenost drveća. Olovka. 8god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 14. „Ulica“. Vertikalna perspektiva. Olovka. 7god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 15. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka. 7god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 16. „Obitelj za stolom“. Poliperspektiva. Olovka. 6god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 17. „Motiv iz Zagreba“. Geometrijska perspektiva, prostorni odnosi, cjelina detalja. Lavirani tuš. 11god. (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 18. Lara S. (6god 2mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel, Fotografirala: Ivona Božičević

Slika 19. Damir (3god 1mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 20. Lena (3god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 21. Emily (3god 4mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 22. Lara (3god 11mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 23. Mara (3god 11mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 24. Simay Angela (4god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 25. Tijana (5god 5mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 26. Erin (5god 9mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 27. Eldin (6god); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 28. Suan (6god 8mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 29. Lucija (5god 3mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 30. Barbara (5god 4mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 31. Petra B. (5god 6mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 32. Luna (5god 9mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 33. Lovro (6god 1mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 34. Lara S. (6god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 35. Klara (6god 3mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 36. Raul (6god 5mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 37. Julija (5god 3mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 38. Lara G. (6god 2mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 39. Viktor (5god 7mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 40. Eugen (5god 7mj); „To sam ja“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 41. Cvita (5god 10mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 42. Barbara (5god 4mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 43. Petra S. (6god 1mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 44. Mila (6god 1mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 45. Antonia (5god 6mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 46. Lara S. (6god 2mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 47. Lara G.(6god 2mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 48. Luna (5god 9mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 49. Eugen (5god 7mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 50. Viktor (5god 7mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

Slika 51. Mia (5god 7mj); „Moja obitelj“, crni flomaster, akvarel (Fotografirala: Ivona Božičević)

16. SAŽETAK

Likovna umjetnost kao oblik komuniciranja koristi likovni jezik. Od trenutka kada je dijete primi olovku u ruku i krene šarati njegov crtež postaje komunikacijsko sredstvo putem kojeg komunicira s nama. Crtanje je izražavanje dječje ličnosti, ali je kao takav i pokazatelj zrelosti, kako motoričke tako i intelektualne. Crtež nam pokazuje dječja unutarinja iskustva, motoričku zrelost i koordinaciju, emocije, potrebe i želje, te strahove i očekivanja. To su samo neke od poruka koje nam djeca šalju kroz svoje likovne radove. Kako bi otkrili što nam crtežima žele poručiti, moramo pokazati interes za njihovo likovno izražavanje i to kroz razna pitanja koja ćemo im uputiti, a koja su vezana za njihovo likovno djelo.

Likovna aktivnost je oblik dječjeg stvaralaštva u kojem dijete djeluje slobodno, spontano i nesputano. Mi kao odgojitelji moramo djeci omogućiti slobodan pristup likovnom izrazu. Pri tome je vrlo važno razumijeti djetetov izričaj i ne činiti ga upitnim jer to može uzrokovati sporiji razvoj njegovog likovnog izraza.

Važno je pratiti razvoj dječje likovnosti, a to možemo kroz četiri faze razvoja dječjeg crteža, koje nam pomažu da bolje razumijemo djetetov emocionalni, kognitivni, socio-emocionalan razvoj, te da budemo sposobni isčitati poruku koju nam dijete kroz svoja umjetnička djela šalje.

Moramo biti otvorena uma, jer su dječji crteži vrata za prolaz u njihov slobodan i kreativan svijet pun mašte.

Ključne riječi: likovna umjetnost, dječje stvaralaštvo, dječja likovnost, faze razvoja dječjeg crteža.

SUMMARY

From the moment the child grabs a pencil in his hand and starts to draw, his drawing becomes a mean of communication between him and us. Drawing is an expression of a child's personality, but as such is also a sign of maturity, both motoric and intellectual. A drawing shows us children's inner experiences, motoric abilities and coordination, emotions, needs and desires but also fears and expectations. These are just some of the messages that children send to us through their artwork. In order to find out what they want to write to us, we need to show their interest in their artistic expression through the various questions we are going to ask them, and that are related to their artwork.

Physical activity is a form of child labor throughout which a child acts freely, spontaneously and unambiguously. We, as educators, need to allow children to have free access to visual art. It is very important to understand the child's expression and not to question it because it may cause a slower development of his artistic expression in future.

It is very important to keep up with the development of children's art, and we can do this through four stages of children's drawing. These stages help us to understand better child's emotional, cognitive, socio-emotional development and to be able to read the messages that a child sends us through its artwork.

It's highly important to be open-minded because the children's drawing is just a door of the passage into their free, creative world full of imagination.

Keywords: art, children's creativity, children's drawing development phases.